

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
และวัฒนธรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้

โดย

นางสาวนิศากร ทองนอก

ชุดโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สารบัญเรื่อง

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
Abstract	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	
Executive summary	
กิตติกรรมประกาศ	
บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 กรณีศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้	19
บทที่ 4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	35
บรรณานุกรม	38
ภาคผนวก 1 ประมวลคำสัมภาษณ์นักเรียน	42
ภาคผนวก 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น	49
ประวัติผู้วิจัย	54

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย 3) ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีสมมติฐานว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทย และอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนไทยรุ่นใหม่เกี่ยวกับญี่ปุ่น ซึ่งมีผลต่อภาพพจน์ของญี่ปุ่นในสังคมไทยและอาจส่งผลกระทบต่อสถานะของญี่ปุ่นในชุมชนระหว่างประเทศในอนาคตด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร สอบถามผู้สอน และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้จำนวน 8 โรงเรียน จำนวน 116 คน ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น โดยผู้เรียน นโยบายการสอนภาษาญี่ปุ่น ผู้สอน และสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรม เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และรับรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อญี่ปุ่นและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมส่วนรวมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริม ส่วนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียลักษณะความเป็นไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างทันที่และเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด

Abstract

This research on “The Transfer of Japanese Culture and its Implications on Social and Cultural Changes in Thailand: A Case Study of Instruction of the Japanese Language in Southern High Schools” aimed to 1) study the process of the transfer of Japanese culture through instruction of the Japanese language in Southern high schools 2) to study social and cultural changes in Thailand as a result of such a transfer, and 3) to offer suggestions concerning policies to involved organizations. The hypotheses of this research were that the instruction of the Japanese language in high schools was a form of the transfer of Japanese culture to Thailand and that it might bring about a change in young Thai people’s attitude towards Japan which would affect the image of Japan in Thai society and might, in turn, result in future status of Japan in the world community.

The information and data for this research were acquired from documents, questionnaires 8 teachers at eight Southern high schools and interviews of 116 students. It was found that the instruction of the Japanese language in high schools was a form of the transfer of Japanese culture. Students, policies in teaching the Japanese language, instructors, and media were principal factors of the cultural transfer. When students were taught the Japanese language and exposed to the culture, they formed a positive attitude toward Japan and changed their behaviors both intentionally and unintentionally. The behaviors which benefit both themselves and society at large should receive supports while those behaviors which would harm Thai identity must be kept under a close watch and promptly corrected.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย 3) ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีสมมติฐานว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทย และอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนไทยรุ่นใหม่เกี่ยวกับญี่ปุ่น ซึ่งมีผลต่อภาพพจน์ของญี่ปุ่นในสังคมไทยและอาจส่งผลกระทบต่อสถานะของญี่ปุ่นในชุมชนระหว่างประเทศในอนาคตด้วย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร สอบถามผู้สอน และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้จำนวน 8 โรงเรียน จำนวน 116 คน ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น โดยผู้เรียน นโยบายการสอนภาษาญี่ปุ่น ผู้สอน และสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรม เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และรับรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อญี่ปุ่นและมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมส่วนรวมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริม ส่วนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียลักษณะความเป็นไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างทันที่และเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ไทยควรจะกำหนดเป้าหมายความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ครอบคลุมทั้งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมและในเชิงเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างเป็นนามธรรม จึงอาจต้องใช้เวลาในการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมในความเป็นไทยให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมเพื่อที่จะไม่ให้คนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยอ่อนไหวไปกับแรงกระแสวัฒนธรรมต่างประเทศที่เคลื่อนย้ายมาสู่ประเทศไทย และสามารถที่จะแยกแยะเลือกรับเอาเฉพาะส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนในเชิงเศรษฐกิจ การเมืองนั้นไทยสามารถตีกรอบหรือกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้

โดยเฉพาะการนำเข้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่แพงมากับวัฒนธรรมของประเทศนั้นอาจเป็นสิ่งกระตุ้นให้บริโภคสินค้านั้นมากเกินไปจนเกินไป ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยได้

จะสังเกตได้ว่า ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับพฤติกรรมการบริโภคของเยาวชนเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

Executive Summary

This research on “The Transfer of Japanese Culture and its Implications on Social and Cultural Changes in Thailand: A Case Study of Instruction of the Japanese Language in Southern High Schools” aimed to 1) study the process of the transfer of Japanese culture through instruction of the Japanese language in Southern high schools 2) to study social and cultural changes in Thailand as a result of such a transfer, and 3) to offer suggestions concerning policies to involved organizations. The hypotheses of this research were that the instruction of the Japanese language in high schools was a form of the transfer of Japanese culture to Thailand and that it might bring about a change in young Thai people’s attitude towards Japan which would affect the image of Japan in Thai society and might, in turn, result in future status of Japan in the world community.

The information and data for this research were acquired from documents, questionnaires 8 teachers at eight Southern high schools and interviews of 116 students. It was found that the instruction of the Japanese language in high schools was a form of the transfer of Japanese culture. Students, policies in teaching the Japanese language, instructors, and media were principal factors of the cultural transfer. When students were taught the Japanese language and exposed to the culture, they formed a positive attitude toward Japan and changed their behaviors both intentionally and unintentionally. The behaviors which benefit both themselves and society at large should receive supports while those behaviors which would harm Thai identity must be kept under a close watch and promptly corrected.

Remarks and suggestions for related organization are Thailand should specify the goal of relationship between Thailand and Japan concerning social and cultural, economic and political aspects. And social and cultural factors in particular, because they are too abstract. It will take time to cultivate Thai conscience among the Thai, so that they especially the young will not be too easily influenced by foreign culture and capable to choose what is useful for them and society. Regarding economics and

politics, Thailand can set the rules and regulations for importing products in order to limit the over consumption of those that could have negative effects on Thai society and culture. Because of this, it will be very interesting to study the relationship between Japanese culture and young Thais' consumption behavior.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย:กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้” สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนและความร่วมมือของหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนโครงการนี้มาโดยตลอด และในช่วงเวลาที่ทำงานวิจัยผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนด้านข้อมูลจากครู นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ และเจแปนฟาวนด์ชั่น กรุงเทพฯ ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

งานวิจัยชิ้นนี้จะสำเร็จไม่ได้เลยหากปราศจากการสนับสนุน ทุ่มเทเวลา และเอาใจใส่อย่างแท้จริงของรศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ ผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างจริงใจ

นิศากร ทองนอก

มีนาคม 2552

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เราไม่มีใครที่จะหยุดนิ่งอยู่กับที่คนเราจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมที่ตนดำรงอยู่และสังคมอื่นๆ ที่ตนต้องไปสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และเมื่อระบบการคมนาคมพัฒนาจนทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการสัญจรไปมาก็ยังทำให้คนเรามีโอกาสในการติดต่อสัมพันธ์กับคนในสังคมอื่นๆ ได้มากและหลากหลายยิ่งขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเมื่อเรามีโอกาสในการติดต่อสื่อสารกับวัฒนธรรมอื่นและรู้จักวัฒนธรรมอื่นที่นอกเหนือจากวัฒนธรรมของเราเองมากขึ้น โอกาสของการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มและระหว่างวัฒนธรรมก็มากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งได้มีการเคลื่อนไปยังอีกสังคมหนึ่ง ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาของผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและทั้งโดยการซึมซับและการเรียนรู้ผ่านระบบของผู้รับวัฒนธรรมใหม่

ในอดีตการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเด่นชัดจากกรณีการล่าอาณานิคม เมื่อประเทศที่มีอำนาจที่เหนือกว่าสามารถเข้าครอบครองดินแดนนั้นได้ก็จะบีบบังคับให้ประเทศในอาณานิคมรับและเรียนรู้ภาษา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมต่างๆ ของประเทศตน แต่ในปัจจุบันอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ รวมถึงสื่อและเทคโนโลยีได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจได้ใช้ขยายตลาดการค้าเพื่อดำรงความมีเสถียรภาพของการเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันเหล่าประเทศชาติที่ยังไม่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเองก็ต้องการมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนมาอยู่ในรูปแบบการค้าข้ามชาติ การท่องเที่ยว การศึกษา เป็นสำคัญ และจากการที่ปัจจุบันโลกเราได้พัฒนาไปสู่สังคมสารสนเทศซึ่งแม้ว่าคนเราไม่มีการเดินทางติดต่อไปมาระหว่างกันแต่เราก็สามารถติดต่อ สื่อสารหรือรับรู้ข่าวสารและวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยผ่านทางระบบสื่อสารที่ทันสมัย ได้แก่ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าระบบสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการเร่งให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมในอัตราที่เร็วและขยายพื้นที่ออกไปมากขึ้น

การเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมมีผลต่อทั้งผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและผู้รับวัฒนธรรมใหม่ กล่าวคือเมื่อวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายเข้ามาที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับความนิยมในสังคมที่รับวัฒนธรรมนั้นก็จะส่งผลให้ส่งออกหรือจำหน่ายสินค้าและบริการได้มากขึ้น และหากสามารถขยายฐานขึ้นเป็นวัฒนธรรมโลกได้ก็ยิ่งเพิ่มตลาดให้กว้างขวางออกไปก่อให้เกิดการได้เปรียบดุลการค้ากับต่างประเทศในระยะยาวเศรษฐกิจของประเทศจะมีความมั่นคงยิ่งขึ้น และเมื่อมีวัฒนธรรมย่อยที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมตนกระจายอยู่ทั่วไปจะก่อให้เกิดความยึดหยุ่นในปรับตัวกับการใช้ชีวิตนอกประเทศ ส่วนผู้รับวัฒนธรรมหากขาดเรียนรู้ในรับหรือเลือกเอาส่วนดีมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนและสังคมคนในสังคมนั้นก็อาจจะมีพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปจนมีอาจดำรงความเป็นเอกลักษณ์ในความเป็นตนได้

สำหรับประเทศไทยนั้นสังเกตได้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมญี่ปุ่นเคลื่อนย้ายและแทรกซึมเข้ามาอยู่ในสังคมไทยอยู่ไม่น้อยทั้งในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้ซึ่งอยู่ในรูปอาหารการกินจะเห็นได้ว่ามีร้านอาหารญี่ปุ่น ขนมขบเคี้ยวที่มีชื่อเป็นภาษาญี่ปุ่นเกิดขึ้นมากมาย ในรูปสันทนการ เช่น คาราโอเกะ เกม วิดยูสเตอร์โอพกติดตัว ในเรื่องความสวยงามงาม เช่น เสื้อผ้า เครื่องสำอาง เครื่องประดับตกแต่ง และในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ทัศนคติ พฤติกรรม รูปแบบการใช้ชีวิต

หากพิจารณาจากสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบันพบว่าการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นสู่ประเทศไทยนั้นส่วนหนึ่งดำเนินไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายญี่ปุ่นเองก็ได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการให้ความรู้แก่คนไทยได้รู้จักกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้มากขึ้นโดยผ่านทางองค์กรหน่วยงานต่างๆ ซึ่งสิ่งที่ยืนยันในเรื่องนี้ก็คือคำกล่าวของนายมัดซุโอะ คูโรดะ(1992) ประธานมูลนิธิโคเอะเจแปนฟอรัม THE JAPAN FORUM ที่ได้กล่าวว่า “สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการที่คนญี่ปุ่นและคนไทยจะทำความเข้าใจให้มากขึ้นนั่นก็คือการเรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย” นอกจากคำกล่าวข้างต้นแล้วการจัดตั้งเจแปนฟาร์มเดชั่น (หรือมูลนิธิญี่ปุ่น กรุงเทพฯ ในขณะนั้น) ขึ้นในประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. 1974 ก็นับเป็นการให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยตรงในประเทศไทย เนื่องจากองค์กรนี้มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นมีการแบ่งงานอย่างชัดเจนออกเป็น 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายศิลปะและวัฒนธรรม 2) ฝ่ายภาษาญี่ปุ่น 3) ฝ่ายญี่ปุ่นศึกษาและการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่างๆ ของญี่ปุ่นที่อยู่ในเมืองไทยซึ่งคอยให้ความช่วยเหลืออันจะเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความเข้าใจทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย Japan National Tourist Organization, สำนัก

ข่าวสารญี่ปุ่น Japan Information Service, องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น Japan International Cooperation Agency องค์การที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นซึ่งทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัย เช่น มูลนิธิโตโยต้า และหน่วยงานในประเทศไทยที่ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ภาษาและอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีของญี่ปุ่น เช่น สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยได้เติบโตขึ้นเป็นอย่างมากเมื่อดูจากจำนวนสถาบันและผู้เรียนที่เพิ่มขึ้น ในปี ค.ศ. 1979 นายโอนิชิ ฮารุฮิโกะ (1992) ได้ทำการสำรวจสภาพการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยพบว่า มีผู้เรียน 10,651 คนในสถาบันการศึกษาทั้งหมด 29 แห่ง จากการสำรวจของสำนักข่าวสารญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1989 พบว่า ผ่านไป 10 ปีผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้น 3 เท่า คือ มีจำนวนผู้เรียนมากถึง 29,480 คนและมีสถาบันที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น 137 แห่ง และในช่วง 10 ปีมานี้ภาษาญี่ปุ่นนับเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่งที่คนนิยมเรียนกันมากในประเทศไทย จากรายงานการสำรวจสถาบันการศึกษาภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศปี ค.ศ. 2006 พบว่า ประเทศไทยมีสถาบันที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น 385 แห่งมีผู้สอน 1,153 คนผู้เรียน 71,083 คน สำหรับในเขตภาคใต้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น 22 แห่ง มีผู้สอนชาวไทย 21 คนและผู้สอนชาวญี่ปุ่น 4 คน (เจแปนฟาวน์เดชั่น, 2006) การเพิ่มขึ้นของจำนวนสถาบัน ผู้สอนและผู้เรียนดังกล่าวนี้อาจสืบเนื่องมาจากเดิมที่สถาบันที่สอนภาษาญี่ปุ่นจะกระจุกตัวอยู่เฉพาะในส่วนกลางแต่ปัจจุบันได้ขยายจำนวนออกสู่ส่วนภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เดิมที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาแต่ปัจจุบันได้ขยายไปยังระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในปี ค.ศ. 1999 ภาษาญี่ปุ่นขยับฐานะเป็นภาษาต่างประเทศหนึ่งที่ผู้ที่จะศึกษาสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นหรือเป็นวิชาเลือกสำหรับคณะ/ประเภทวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถเลือกสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้เช่นเดียวกับวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันและภาษาบาลี จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นกันมากขึ้น

การเพิ่มขึ้นของจำนวนสถาบัน ผู้สอนและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย ตลอดจนการเรียนการสอนที่กระจายไปสู่ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั่วทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งภาคใต้ของไทยซึ่งแม้ว่าชาวญี่ปุ่นและกิจการที่ญี่ปุ่นลงทุนจะกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่ไม่ได้กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นเกือบทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดระนองเพียงจังหวัดเดียวเท่านั้นที่ยังไม่มีการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่น ซึ่งโรงเรียนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไปในลักษณะวิชาที่เปิดสอน มีทั้งโรงเรียนที่เปิดสอนในฐานะแผนการเรียน

วิชาเลือก และวิชาชุมนุม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและก่อให้เกิดคำถามว่าหากผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษานั้นๆ ตั้งแต่เยาว์วัยโอกาสที่จะซึมซับและเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่น รวมทั้งการเข้าใจความคิด หรือคล้อยตามความคิด ค่านิยมของชนชาติที่เป็นเจ้าของภาษานั้นก็จะมีมากและฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลนั้นไปเป็นระยะเวลายาวนาน เบื้องต้นสังเกตได้ว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นจะมีทัศนคติต่อญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นในเชิงบวก เช่น คนญี่ปุ่นเป็นคนสุภาพเรียบร้อย มีระเบียบวินัย บ้านเมืองสะอาด หรือความนิยมดื่มเครื่องดื่มหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของชาเขียวญี่ปุ่น เนื่องจากได้ความรู้จากการเรียนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นว่าชาเขียวมีประโยชน์ต่อสุขภาพ การคิดหรือการคล้อยตามความคิด มีค่านิยม รสนิยมนี้จะส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตในแบบเดิมที่ดำรงความเป็นตัวตนของผู้คนหรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผ่านการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย
3. ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่สังคมไทยผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำถามสำหรับงานวิจัย

1. กระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเกิดขึ้นได้อย่างไร
2. ปัจจัยใดที่สนับสนุนให้เกิดกระบวนการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย
3. หากกระบวนการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมยังคงดำเนินอยู่ต่อไปเรื่อยๆ และฝังลึกลงไปในระดับล่างสุดหรือเยาวชนของสังคมจะเกิดผลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างไร
4. ไทยจะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างไร

สมมติฐานของงานวิจัย

การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทย และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทยเกี่ยวกับญี่ปุ่น ซึ่งมีผลต่อภาพพจน์ของญี่ปุ่นในสังคมไทยและอาจรวมถึงสถานะของญี่ปุ่นในชุมชนระหว่างประเทศในอนาคตด้วย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร การสอบถาม และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาถึงกระบวนการปัจจัย และผลการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่ผ่านทางการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้

ประชากร

ประชากรของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้สอน และผู้เรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้

กลุ่มตัวอย่างและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยผู้สอน 8 คนและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นจำนวน 116 คน (ตารางที่ 1) โดยคัดเลือกเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีการเรียนการสอนระดับแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นในเขตภาคใต้ จำนวน 8 โรงเรียน ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน ผู้สอน และผู้เรียน

จังหวัด	โรงเรียน	ผู้สอน	ผู้เรียน	
			ชาย	หญิง
สงขลา	โรงเรียนที่ 1	1	6	7
สงขลา	โรงเรียนที่ 2	1	8	13
สงขลา	โรงเรียนที่ 3	1	4	10
ปัตตานี	โรงเรียนที่ 1	1	3	13
ยะลา	โรงเรียนที่ 1	1	2	2
ภูเก็ต	โรงเรียนที่ 1	1	4	10
ภูเก็ต	โรงเรียนที่ 1	1	7	10
ตรัง	โรงเรียนที่ 1	1	7	10
รวม	8	8	41	75

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าในการเก็บข้อมูลนั้นจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับแผนการเรียนในจังหวัดสงขลามีจำนวน 3 แห่งซึ่งมากกว่าในจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้ นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่าจำนวนผู้เรียนที่เป็นเพศหญิงจะมีมากกว่าผู้เรียนเพศชายเนื่องจากการเรียนด้านภาษาซึ่งโดยปกติผู้หญิงจะให้ความสนใจเรียนมากกว่า และโรงเรียนในจังหวัดยะลาที่มีผู้เรียนทั้งชายและหญิงรวมกันเพียง 4 คนเท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบสอบถามผู้สอน และแบบสัมภาษณ์ผู้เรียน

แบบสอบถามผู้สอน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) คำถามเกี่ยวกับความเห็นทั่วไปในการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น 3) คำถามเกี่ยวกับวิธีการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

แบบสัมภาษณ์ผู้เรียน ประกอบด้วยคำถาม 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในการรับรู้และเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้สอนและผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อผู้สอนและอธิบายวิธีการเก็บข้อมูลให้กับผู้สอนของแต่ละโรงเรียน และนัดหมายวันเวลาที่ผู้สอนและผู้เรียนสะดวก

ขั้นที่สอง ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือถึงผู้อำนวยการแต่ละโรงเรียนเพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูลผู้สอนและผู้เรียน

ขั้นที่สาม ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลตามที่ได้นัดหมายไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการสอบถามผู้สอนและสัมภาษณ์ผู้เรียน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมและพฤติกรรมทางการศึกษา และเขียนรายงาน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนเรื่องวัฒนธรรมเพื่อประกอบในการวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยจะแยกการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวัฒนธรรม

แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาเบื้องต้นนี้จะใช้แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม(Cultural Diffusions) ของฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เป็นกรอบวิเคราะห์ในส่วนของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น และใช้แนวคิดพฤติกรรมทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) วิเคราะห์การรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นของผู้เรียน

สำหรับแนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีสาระสำคัญ คือ วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งขยายออกไปสู่สังคมอื่น วัฒนธรรมที่แผ่ขยายออกไปอาจเป็นวัฒนธรรมย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งในลักษณะชนบทร่วมนิยม ประเพณี หรือความเชื่อ หรือสิ่งที่เป็นวัตถุก็ได้ การแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในลักษณะแนวนอน ซึ่งมีความแตกต่างจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งที่ต้องมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งภายในสังคมเดียวกัน

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับหรือมีการเรียนรู้และรับรู้ซึ่งกันและกัน และจะเป็นไปโดยไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ สังคมที่รับอาจจะรับไปน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ซึ่งคนในสังคมจะเป็นผู้พิจารณาว่ามีประโยชน์และเข้ากันได้กับวัฒนธรรมเดิมหรือไม่ ในกระบวนการแพร่กระจายวัฒนธรรมจะต้องมีการแสดงให้รู้ถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้คนในสังคมพิจารณาว่าจะยอมรับการแพร่กระจายวัฒนธรรมนั้นหรือไม่มาน้อยเพียงใด ในระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมใหม่ชั่วคราวหรือที่เรียกว่าการยืมวัฒนธรรม และต่อมาจึงรับไว้เป็นของตน ซึ่งแสดงว่าวัฒนธรรมมีคุณลักษณะใกล้เคียงกันพอที่จะยอมรับซึ่งกันและกันได้

ส่วนแนวคิดพฤติกรรมทางการศึกษาเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการเรียนรู้ โดยงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะพฤติกรรมทางการศึกษาระดับพฤติกรรมจิตพิสัยซึ่งเป็นพฤติกรรมทางด้านจิตใจที่แสดงออกมาในรูปแบบ

ของความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม เจตคติ ความสนใจ ความซาบซึ้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำหน้าที่ควบคุม พฤติกรรมชีวิตของบุคคลนั้นๆ ต่อไป พฤติกรรมที่แสดงความรู้สึกมี 5 ขั้นโดยเริ่มจากขั้นแรก คือ การรับรู้สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏให้เห็นตามธรรมชาติและสิ่งเร้าซึ่งก็คือวัฒนธรรมต่างๆ ที่เคลื่อนย้ายมา ขั้นที่สอง การตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้คือไม่เพียงแต่การรับรู้เท่านั้นแต่มีการกระทำซึ่งเป็นการสนองตอบ หรือความเต็มใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น นักเรียนสมัครใจที่จะอ่านนิยายสาร หรือการตื่นญี่ปุ่น ขั้นที่สาม การให้ค่านิยมเป็นความรู้สึกหรือสำนึกในคุณค่าและแสดงออกมาในรูปความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม เช่น ผู้เรียนมีความเชื่อว่าอาหารญี่ปุ่นดีต่อสุขภาพ ขั้นที่สี่ การรวบรวมเป็นการการยอมรับในคุณค่า เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและตัดสินใจว่าค่านิยมใดที่มีความสำคัญ มีบทบาทมากที่สุด ขั้นที่ห้า การพัฒนาลักษณะนิสัยจากค่านิยม คือ การที่คุณค่า ความเชื่อ ความคิด ความรู้สึก ค่านิยม ตลอดจนเจตคติในตัวบุคคลได้ถูกรวบรวมสะสมคุณค่าเหล่านั้นมาเป็นปรัชญา ทัศนคติของบุคคล ความประพฤติ คุณสมบัติ หรือคุณลักษณะของแต่ละบุคคล นับเป็นพฤติกรรมขั้นสูงสุดที่แสดงออกมาของผู้ที่ได้รับและเรียนรู้วัฒนธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลได้มีการเรียนรู้หรือรับรู้สิ่งใดแล้ว บุคคลนั้นจะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่เรียนรู้หรือรับรู้ด้วยการแสดงพฤติกรรมออกมาในระดับต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ในบางเรื่องอาจมีการพัฒนาไปถึงขั้นสูงสุดในการแสดงออกมาของพฤติกรรมทางด้านจิตใจ แต่ในบางเรื่องก็อาจจบลงที่ขั้นแรกคือการรับเท่านั้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในประเด็นที่ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยมากพบว่าเอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งประเด็นไปที่การนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่น และวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น การ์ตูน สื่อ ส่วนการศึกษาในแง่มุมด้านการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่ผ่านทางการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าบ้างเป็นบางส่วน โดยจะขอเสนอรายชื่อผู้เขียนและรายชื่อเอกสาร ดังนี้

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2003) ผู้เขียนหนังสือ “ทุนวัฒนธรรม วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1” เป็นหนังสือที่รวบรวมเอาบทความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งผู้เขียนมีแนวความคิดว่าในสังคมเศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนผ่านจากทุนอุตสาหกรรมและ

ทุนบริการมาเป็นทุนวัฒนธรรมโดยมีความคาบเกี่ยวอยู่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สินค้าและบริการมีวัฒนธรรมแฝงอยู่ซึ่งสินค้าเหล่านั้นไม่เพียงแต่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แต่ยังได้สนองความพึงพอใจด้านรูปลักษณ์ คุณประโยชน์ และความเป็นผู้มีรสนิยมร่วมสมัย และบางส่วนของหนังสือยังได้กล่าวถึงกระบวนการสากลานวัตรของวัฒนธรรมญี่ปุ่น คือ วัฒนธรรมญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมโลก (Global Culture) สืบเนื่องจากญี่ปุ่นได้ขยายฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเทียบเท่าเทียมไต่กับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป ผู้คนที่ต้องติดต่อด้านขายและร่วมลงทุนกับญี่ปุ่นนอกจากจะต้องเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นให้ได้ในระดับหนึ่งแล้วยังต้องเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นในบางระดับอีกด้วย และแม้ว่าวัฒนธรรมญี่ปุ่นไม่เทียบเท่ากับวัฒนธรรมอเมริกัน แต่วัฒนธรรมญี่ปุ่นได้มีอิทธิพลไปทั่วในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกโดยมีสินค้าวัฒนธรรมหลายประเภท เช่น อาหาร เทคโนโลยี การ์ตูน แฟชั่น เป็นสื่อกลางในการแผ่ขยายวัฒนธรรมญี่ปุ่นออกไป ซึ่งปรากฏชัดโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่มีการเลียนแบบแฟชั่นการแต่งกาย การพัฒนารสนิยมในการชื่นชอบดนตรี อาหาร ดารา และการ์ตูนญี่ปุ่น และบางส่วนในหนังสือ "ทุนวัฒนธรรม วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 2" ได้กล่าวถึงประเด็นที่ภาษาและวัฒนธรรมมีความเป็นสากลมากขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นผลมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ประชาชาติที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่นจึงต้องเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ชาวญี่ปุ่นเองส่วนหนึ่งเห็นว่าญี่ปุ่นมีดีที่ประเทศอื่นๆ ควรได้เรียนรู้เอาไปใช้ประโยชน์เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นได้เคยผ่านกระบวนการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของชาติมหาอำนาจ

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2005) ผู้เขียนหนังสือ "japanization" ส่วนหนึ่งของหนังสือได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ที่เรียกว่า "อาทิตยานุวัตร" ซึ่งเป็นกระแสที่วัฒนธรรมญี่ปุ่นได้หลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทยทำให้สังคมไทยมีความคิดและอารมณ์เกี่ยวกับญี่ปุ่นมากขึ้น วัฒนธรรมต่างๆ ของญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตอย่างหลากหลาย ไทยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกระแสดังกล่าวโดยในด้านเศรษฐกิจควรมุ่งเน้นการสร้างอุตสาหกรรมของไทยให้มากขึ้น และในด้านการศึกษาคควรส่งเสริมการสอนภาษาญี่ปุ่นเพื่อให้คนที่รู้ภาษาญี่ปุ่นใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่ความเข้าใจสังคมญี่ปุ่นได้ดียิ่งขึ้นมากกว่าการสอนภาษาญี่ปุ่นเพื่อให้มีเพียงทักษะทางภาษาเท่านั้น

ชุติมา ธนธรรมทัศน์ (2003) ได้ศึกษา "วัฒนธรรมญี่ปุ่นในการ์ตูน" พบว่าแก่นความคิดของการ์ตูนโดยส่วนใหญ่แสดงออกถึงความมานะพยายามของตัวละครที่ต้องการบรรลุสิ่งที่มุ่งหวังด้วยความอดทนและขยันหมั่นเพียร อันเป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมญี่ปุ่น ในส่วนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมพบว่า ค่านิยมที่เป็นลักษณะดั้งเดิมของญี่ปุ่นยังปรากฏอยู่มากในการ์ตูน

ได้แก่ค่านิยมความเป็นกลุ่มและสำนึกต่อกลุ่ม ค่านิยมความมานะพยายาม ค่านิยมความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดีและความกล้าหาญ ค่านิยมความมีระเบียบวินัย ส่วนลักษณะค่านิยมที่เริ่มเปลี่ยนไปจากดั้งเดิม ได้แก่ ค่านิยมการจัดอันดับสูงต่ำที่มีการเน้นความสามารถแทนความอาวุโสมากขึ้น และค่านิยมที่แสดงความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าความเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม สำหรับลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละคร พบว่า มีการดำเนินชีวิตทั้งในยุคปัจจุบัน อดีต และอนาคตโดยปรากฏวิถีชีวิตที่ยังคงความดั้งเดิมแบบญี่ปุ่นและความเป็นสมัยใหม่ดำรงอยู่ด้วยกันได้เป็นอย่างดี

ชฎานุตร์ พัฒนสุวรรณ (2006) ศึกษาเรื่อง “การรับวัฒนธรรมสมัยนิยมจากญี่ปุ่นของวัยรุ่นไทย กรณีศึกษาแฟนเพลงเจ-ป๊อป” ผลการวิจัย พบว่า

1. พฤติกรรมในกลุ่มสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็น “พฤติกรรมการรับ” ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นให้ความสนใจกับกิจกรรมภายในกลุ่มสังคมออนไลน์มากหรือน้อยนั้นมี 2 ประการ คือ กฎและความผูกพันที่วัยรุ่นมีต่อกลุ่มออนไลน์นั้นๆ พฤติกรรมที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การพูดคุย การใช้ภาษา การรีเควสต์ การปฏิบัติตามมารยาทและการเคารพกฎเกณฑ์โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย และวัยรุ่นหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าวัยรุ่นชาย

2. พฤติกรรมส่วนตัว วัยรุ่นจะสนใจกิจกรรมยามว่างที่สอดคล้องกับความสนใจเดิม แต่กิจกรรมยามว่างบางประเภทวัยรุ่นก็เกิดความสนใจเพราะได้รับแรงกระตุ้นจากปัจจัย 2 ประการ คือ ความชื่นชอบในตัวศิลปิน และการเห็นตัวอย่างจากแฟนเพลงคนอื่น วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดในช่วงวัยรุ่นตอนต้นถึงช่วงวัยรุ่นตอนปลายกลุ่มที่ 1 วัยรุ่นเพศหญิงมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าวัยรุ่นเพศชาย การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ภายนอกมีปัจจัยสำคัญคือ อายุ ส่วนการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมยามว่างนั้น วัยรุ่นเพศหญิงและวัยรุ่นเพศชายมีความแตกต่างกันมาก โดยวัยรุ่นเพศชายจะสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ส่วนวัยรุ่นหญิงจะสนใจการสะสมสินค้าเกี่ยวกับศิลปินและการอ่านแฟน ฟิคชั่น

3. ความสนใจที่มีต่อวัฒนธรรมสมัยนิยมจากญี่ปุ่นประเภทอื่น พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่สนใจหนังสือการ์ตูน อนิเมชัน รายการโทรทัศน์ และละครซีรีส์ เนื่องจากเป็นสิ่งที่คุ้นเคยดีในชีวิตประจำวัน โดยไม่ได้สนใจว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นวัฒนธรรมสมัยนิยมจากญี่ปุ่นหรือไม่ ส่วนความสนใจในวัฒนธรรมสมัยนิยมประเภทอื่นๆ จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ เงินและความชอบส่วนบุคคล

บุคคล วัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากที่สุด และวัยรุ่นเพศหญิงมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าวัยรุ่นชายโดยมักได้รับอิทธิพลจากศิลปิน

เกรียงไกร พัฒนกุลโกเมธ (2006) ได้ศึกษา “แนวคิดบริบททางสังคม และบริบททางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนของสตูดิโอจิบลิ” พบว่า ภาพยนตร์การ์ตูนและมิวสิกวิดีโอทั้ง 15 ชิ้นงานมีการนำเสนอ

1. แก่นความคิดหลัก สามารถจำแนกออกได้เป็น 10 ประเด็น คือ การเรียนรู้ที่จะยอมรับและอยู่ร่วมกับปัญหา ความมุ่งมั่นและความมานะพยายามจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ความรักความผูกพันระหว่างคนในครอบครัว คือสิ่งที่มีค่าเหนืออื่นใด สงครามคือความโหดร้าย การเรียนรู้ที่จะยืนอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างเข้มแข็ง การมองย้อนกลับไปในอดีตเพื่อค้นหาตัวเองและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง การอนุรักษ์ธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนล้วนมีคุณค่าในตัวเองขึ้นอยู่กับว่าจะค้นพบและสามารถแสดงคุณค่านั้นออกมาให้เห็นได้หรือไม่ การค้นหาตัวตนแท้จริงที่เลือนหายไป และการทดแทนบุญคุณ

2. แนวความคิดรองสามารถจำแนกได้ 22 ประเด็น คือ อนุรักษ์ธรรมชาติ การต่อต้านสงครามและความรุนแรง การเมืองและชนชั้น ความรักและการเสียสละ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักความผูกพันระหว่างคนในครอบครัว การให้ความสำคัญกับการศึกษา การให้ความสำคัญกับการทำงาน ความมานะพยายามไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก การวิพากษ์สังคมเมืองและเชิดชูความเป็นสังคมชนบท สังคมกลุ่ม ผู้หญิงกับการแต่งงาน สตรีนิยม การเรียนรู้ที่จะยอมรับและอยู่ร่วมกับปัญหา การวิพากษ์ระบบการศึกษาของญี่ปุ่น การวิพากษ์สังคมแบบทุนนิยม-บริโภคนิยม เสรีภาพและการแสวงหาเสรีภาพ การให้ความสำคัญกับชีวิตคู่และการแต่งงาน การวิพากษ์การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวญี่ปุ่น มารยาททางสังคม การเติบโตก้าวพ้นวัย

3. บริบททางสังคมของประเทศญี่ปุ่น สามารถจำแนกได้ 2 ประเด็นใหญ่คือ ปัญหาสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลภาวะเป็นพิษ

4. บริบททางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นสามารถจำแนกได้ 7 ประเด็นใหญ่ คือ ค่านิยมของคนญี่ปุ่น ความเชื่อของคนญี่ปุ่น วรรณกรรม สถานที่ท่องเที่ยว เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัยและกีฬา

ผลงานของสตูดิโอจิบลิทั้ง 15 ชิ้นงานเป็นผลผลิตที่เกิดจากรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมญี่ปุ่น ซึ่งมีการลงรหัส (Code) ทางวัฒนธรรมไว้อย่างซับซ้อน ดังจะเห็นได้จากความเชื่อมโยงระหว่างตัวบท (Text) และบริบท (Context) ทางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น

นอกจากนั้นผลการศึกษายังพบว่าความซับซ้อนในการลงรหัสสารของสตูดิโอจิบลิไม่ได้เกิดจากความซับซ้อนของเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอต่อผู้ชม หากแต่เกิดจากเทคนิคในการเล่าเรื่องที่มีการหยิบยกเอาบริบททางสังคม และบริบททางวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น ค่านิยม ความเชื่อ และเกร็ดทางประวัติศาสตร์ต่างๆ รวมถึงประสบการณ์ภูมิหลังของผู้กำกับ มาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายพิเศษที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไป ดังนั้นในการถอดรหัสสารต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Shared Meaning) ในสารสาระทั้งหมดที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องการนำเสนออย่างครบถ้วนผู้ชมทั่วไปในฐานะผู้รับสารจึงควรที่จะมีพื้นฐานความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในระดับดีพอสมควร อีกทั้งยังควรที่จะมีความรู้และความชำนาญในกระบวนการถอดรหัสสารที่มีความซับซ้อนดีในระดับหนึ่งด้วยเช่นกัน และในบางกรณีผู้ถอดรหัสยังจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ทางภาษาญี่ปุ่นประกอบด้วยเพราะผลงานบางชิ้นใช้สัญลักษณ์ที่อยู่ในรูปของภาษาเพื่อบอกเล่าแก่นความคิดหลักหรือแนวความคิดรองต่างๆ ที่ตนเองต้องการนำเสนอ

วัฒนธรรม

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมได้มีผู้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้มากมาย ซึ่งอาจพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรม คือ “ทุกสิ่งที่สั่งสมไว้ซึ่งความเป็นตัวตน จิตวิญญาณ วิถีชีวิต และพฤติกรรม วัฒนธรรมในความหมายดังกล่าวนี้เกิดจากการเรียนรู้และการปรับตัวอันยาวนานกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่างๆ แล้วสั่งสมถ่ายทอด และปรับใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ที่ผ่านพบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว และขัดเกลาบทเรียนนั้นๆ เพื่อส่งต่อกันมาหลายชั่วอายุคน” และเนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น ดังนั้นเพื่อความเข้าใจนิยามของวัฒนธรรมญี่ปุ่น ผู้วิจัยเห็นว่าควรพิจารณาความหมายจากรากศัพท์ในภาษาญี่ปุ่น คำว่า ☐☐ เกิดจากนำตัวอักษรจีน 2 ตัวผสมกันซึ่ง ☐ แปลว่า แบบแผน และ ☐ แปลว่า เปลี่ยนแปลง เมื่อรวมกัน ☐☐ มีความหมายว่า สังคมพัฒนาทำให้ชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายและอุดมสมบูรณ์ (☐☐☐☐, 1998)

สำหรับความหมายของวัฒนธรรมญี่ปุ่นในการวิจัยนี้ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผลิตคิดค้น และแสดงออกถึงความเป็นญี่ปุ่น ตลอดจนระบบความเชื่อ (belief system) ค่านิยมทางสังคม (Social values) ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิต (way of life) ของคนในสังคมญี่ปุ่นและขยายไปสู่คนอีกกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นแบบแผนของความคิดและการกระทำที่ยึดถือปฏิบัติ

ดังนั้นสิ่งใดหรือรูปแบบพฤติกรรมใดก็ตามที่สามารถรับรู้ว่าจะแสดงออกถึงความเป็นญี่ปุ่น จะถือเป็นวัฒนธรรมญี่ปุ่น

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ได้เริ่มต้นขึ้นในระดับ ครอบครัวและขยายออกไปสู่กลุ่มสถาบันต่างๆ ในสังคม ซึ่งมีช่องทางการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการเรียนรู้ที่มีเทคนิค

การเรียนรู้อย่างเป็นทางการ (Formal Learning) เป็นการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประพฤติปฏิบัติโดยมีการอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู แนะนำ การเรียนรู้อย่างเป็นทางการนี้มักเกิดขึ้นใน ครอบครัวพ่อแม่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ ไปยังลูก เช่น มารยาทบนโต๊ะอาหาร พ่อแม่จะสอนลูกว่าไม่ควรพูดในขณะมีอาหารอยู่ในปาก การใช้ช้อนกลางเมื่อต้องการตักอาหาร เป็นต้น ซึ่งแต่ละครอบครัวมีเนื้อหาและวิธีการสอนแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะของครอบครัวนั้นๆ

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมที่ตนเองได้เลือกสรรแล้ว ซึ่งการเลียนแบบอาจเกิดขึ้นแบบรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ ซึ่งจะเลียนแบบจากตัวแบบ เช่น พ่อแม่ กลุ่มเพื่อน สื่อต่างๆ เป็นต้น

การเรียนรู้ที่มีเทคนิค (Technical Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีขั้นตอน มีแบบแผน ในการสอน ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากสถานศึกษาต่างๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

สังเกตได้ว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมของคนเกิดขึ้นและเป็นไปตามกลไกกระบวนการของสังคมเพื่อที่จะธำรงความเป็นสังคมนั้นไว้ อย่างไรก็ตามการเรียนรู้วัฒนธรรมเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เป็นตัวกระตุ้นส่งเสริม ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยหลักแล้ว สามารถแยกออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย และปัจจัยด้านสื่อ

ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยด้านส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะบุคคลนั้นๆ จะเป็นผู้พิจารณาเลือกรับหรือไม่รับวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายเข้ามา และวัฒนธรรมที่รับเข้ามาจะมีอิทธิพลต่อตัวผู้รับมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ในการศึกษาเบื้องต้นนี้ได้ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่รับวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่เคลื่อนย้ายผ่านเข้ามา ดังนั้นเมื่อพิจารณากลุ่มผู้เรียนจะเห็นว่าเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงวัย

เยาวชน ซึ่งตามความหมายในด้านจิตวิทยาวัยเยาวชนนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านความคิดและทางร่างกายที่รวดเร็วและมีความสนใจในด้านต่างๆ เป็นพิเศษ ซึ่งสุชา จันทน์เอม (1975) ได้กล่าวว่า เด็กวัยนี้มีความสนใจหลายๆ เรื่องโดยเฉพาะเรื่องสุขภาพอนามัย บุคลิก หน้าตา การปรับตัวกับเพื่อนต่างเพศ กิจกรรมสันทนาการ การค้นคว้าและสร้างจินตนาการ จากความสนใจในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวจึงทำให้เด็กในวัยนี้ให้ความสำคัญหรือเลือกรับในสิ่งที่ตรงกับ ความสนใจของตน และสะท้อนออกมาในรูปพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าพฤติกรรมที่ เด็กวัยนี้แสดงออกมานั้นเป็นผลมาจากความสนใจในเรื่องนั้นๆ เป็นพิเศษ

ปัจจัยด้านนโยบาย

สำหรับปัจจัยด้านนโยบายนั้นจะต้องพิจารณาควบคู่กันไประหว่างนโยบายของประเทศ ผู้รับวัฒนธรรมและนโยบายของประเทศผู้เผยแพร่วัฒนธรรม เพราะนโยบายของทั้งสองฝ่ายมีความสำคัญที่เอื้อต่อกันในอันที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่แต่ละฝ่ายได้วางไว้

นโยบายของผู้รับวัฒนธรรม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดกว้างมีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการเรียนรู้อาณาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเมื่อไทยมีนโยบายให้เปิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศก็ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษาต่างประเทศนั้นๆ อย่างเป็นระบบ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ผ่านระบบการศึกษา ไทยเริ่มกำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งจะให้ความสำคัญและกำหนดให้เรียนภาษาใดบ้างนั้นในแต่ละสมัยจะแตกต่างกันไปตามความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ศาสนา ความมั่นคงของประเทศ กระแสโลกาภิวัตน์ การแข่งขันในเวทีโลก เป็นต้น (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2007)

สำหรับภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย พบว่ามีการเปิดสอนขึ้นเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนบพิตรพิมุขเมื่อปี 1927 โดยคนไทยเป็นผู้ริเริ่มซึ่งแสดงได้ว่าคนไทยเห็นว่าภาษาญี่ปุ่นมีประโยชน์ต่อวิชาชีพ ต่อมา มีการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเพื่อเตรียมเข้าเรียนในคณะอักษรศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเห็นว่าการเรียนการสอนในช่วงนี้มีความเกี่ยวข้องทางด้านการเมืองเพราะไทยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น หลัง

สงครามโลกครั้งที่ 2 การสอนภาษาญี่ปุ่นต้องหยุดไปชั่วระยะหนึ่ง ต่อมาเริ่มมีการเปิดสอนในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วรฤทธิ จิราสมบัติ, 2005) หลังจากนั้นมาการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นได้เกิดขึ้นในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน มีผู้สนใจเรียนภาษาญี่ปุ่นมากเป็นอันดับ 3 รองจากภาษาอังกฤษและภาษาจีน (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2007) ดูเหมือนว่าการสอนภาษาญี่ปุ่นในระยะหลังเป็นผลมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการค้า เพราะญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและเป็นประเทศอันดับต้นที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย

แม้ว่าในปี ค.ศ. 1981 กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้สอนภาษาญี่ปุ่นได้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กัลยาณี สีสสุวรรณ, 1992) ซึ่งเป็นภาษาต่างประเทศที่ 2 ในจำนวน 8 ภาษาที่นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ 1 ภาษา แต่ก็มีโรงเรียนเพียงไม่กี่โรงเรียนเพราะขาดแคลนครูผู้สอน อย่างไรก็ตามข้อจำกัดด้านบุคลากรมิได้ทำให้ความนิยมในการเรียนภาษาญี่ปุ่นลดลงไป ผู้ที่ต้องการเรียนภาษาญี่ปุ่นกลับเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 1993 รัฐบาลจึงกำหนดหลักสูตรให้ภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเลือกเสรีในระดับมัธยมศึกษา และเพื่อเป็นการพัฒนาส่งเสริมครูผู้สอนและสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้แพร่หลาย สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หรือกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น) ได้ร่วมมือกับหน่วยงานญี่ปุ่น คือ ฝ่ายภาษาญี่ปุ่น เจแปนฟาวน์เดชัน กรุงเทพฯ (หรือศูนย์ภาษา มูลินินญี่ปุ่นในขณะนั้น) จัดโครงการอบรมครูเพื่อสอนภาษาญี่ปุ่น โดยมีเป้าหมายอบรมครูสอนภาษาญี่ปุ่นให้ได้จำนวนประมาณ 200 คนและหากมีการเปิดสาขาวิชาการสอนในมหาวิทยาลัยก็จะทำการยุติโครงการนี้ แต่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดแคลนครูผู้สอนเนื่องจากมีโรงเรียนอีกเป็นจำนวนมากประสงค์จะเปิดสอนวิชาภาษาญี่ปุ่น ดังนั้นสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานกับฝ่ายภาษาญี่ปุ่น เจแปนฟาวน์เดชัน กรุงเทพฯ จึงยังคงดำเนินโครงการนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน จากการที่ครูผู้ผ่านการอบรมกลับไปเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นตามข้อตกลงของการเข้าร่วมโครงการได้มีส่วนอย่างมากในการทำให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มจำนวนมากขึ้น (เจแปนฟาวน์เดชัน กรุงเทพฯ, 2004) พบว่าครูที่ผ่านการอบรมเริ่มเปิดสอนในระดับวิชาเลือกและโรงเรียนบางแห่งได้พัฒนาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นเป็นแผนการเรียน และเพื่อรองรับนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนนี้ ในปี ค.ศ. 1999 ทางทบวงมหาวิทยาลัยได้ยกฐานะภาษาญี่ปุ่นให้เป็นภาษาต่างประเทศหนึ่งที่ผู้เรียนที่จะศึกษาสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่นหรือเป็นวิชาเลือกสำหรับคณะ/ประเภทวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถเลือกสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียน

ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษาของรัฐในอีกระดับหนึ่งซึ่งมีความเชื่อมโยงจากระดับมัธยมศึกษาขึ้นมาจนถึงระดับอุดมศึกษา

นโยบายของประเทศที่เผยแพร่วัฒนธรรม

ในส่วนของผู้ญี่ปุ่นแม้จะยึดเอาการเข้าเป็นรัฐสมาชิกขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี ค.ศ. 1951 เป็นจุดเริ่มต้นในการมีนโยบายที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมก็ตาม แต่เนื่องจากภาวะหลังสงครามเป้าหมายแห่งชาติจึงมุ่งให้ความสำคัญที่การพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับบทบาทด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศ แต่หลังจากนั้นประมาณ 20 ปีซึ่งตรงกับสมัยรัฐบาลทานากะได้เริ่มตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการมีนโยบายด้านวัฒนธรรมในการที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมของผู้ญี่ปุ่นให้คนต่างชาติมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและสังคมญี่ปุ่น และสืบเนื่องจากนโยบายด้านวัฒนธรรมและการสนับสนุนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นคือ นายทาเคอิโอะ ฟุคุดะ จึงได้มีการก่อตั้งมูลนิธิการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Cultural Exchange) โดยมูลนิธิการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกองกิจการวัฒนธรรม กระทรวงต่างประเทศ มีภาระหน้าที่ในการดำเนินงานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศต่างๆ และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและในสมัยรัฐบาลต่อๆ มาจวบจนกระทั่งรัฐบาลปัจจุบันถึงแม้มูลนิธิการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจะยังคงมีการสานต่อนโยบายด้านวัฒนธรรมซึ่งครอบคลุมงานในหลายๆ ด้านมากขึ้น นั่นก็คือการพัฒนาและเผยแพร่ภาษาญี่ปุ่น และการสอนภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ

สำหรับการดำเนินงานด้านการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น ภายใต้นโยบายของรัฐบาลได้มีแผนดำเนินการต่างๆ ขึ้นมากมายที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น ในปี ค.ศ. 1983 เกิดแผนปฏิบัติการที่จะให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนในญี่ปุ่น 100,000 คนซึ่งแผนปฏิบัติการนี้ได้ดำเนินการประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายในปี ค.ศ. 2003 และแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวญี่ปุ่นในโครงการ “Yokoso Japan” หรือ “ยินดีต้อนรับสู่ญี่ปุ่น” โดยโครงการนี้จัดขึ้นเพื่อรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกไปเที่ยวญี่ปุ่นให้ครบ 10 ล้านคน

จะเห็นได้ว่าแผนดำเนินการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมทั้งสองนั้นล้วนแต่เป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนจากประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลกเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสกับภาษาและวัฒนธรรมโดยตรงที่ญี่ปุ่น แต่ในส่วนของ การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมนอกประเทศญี่ปุ่นนั้น พบว่ามีหน่วยงานของญี่ปุ่น คือ เจแปนฟาวนด์ชันซึ่งตั้งอยู่ในประเทศต่างๆ 19 ประเทศรวม 21 แห่ง (www.jpff.go.jp/world/en) ให้การสนับสนุนส่งเสริมโครงการที่เกี่ยวข้องทางด้านการเรียนการสอนภาษาและการเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่น จนทำให้มีผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศต่างๆ 133 ประเทศประมาณ 2,980,000 คน (Japan Foundation , 2006) และเมื่อปี ค.ศ. 2001 สภาเศรษฐกิจและการเงินของญี่ปุ่นได้เสนอนโยบายต่อรัฐบาลให้มีการเพิ่มยอดผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในต่างประเทศให้มีมากกว่า 3,000,000 คน และอาจมีมากขึ้นถึง 5,000,000 คน ภายในปี ค.ศ. 2010 และสร้างมาตรฐานการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อนำภาษาญี่ปุ่นก้าวไปสู่ระดับสากล(www.jpff.go.jp/e/japan/news/0703/proposal.pdf)

ในประเทศไทยญี่ปุ่นได้ดำเนินตามนโยบายการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมโดยมีการก่อตั้งเจแปนฟาวนด์ชัน กรุงเทพฯ (หรือศูนย์ภาษา มูลินธิญี่ปุ่นในขณะนั้น) ขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ในการดำเนินงานได้พยายามปลูกฝังวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านทางวารสาร ภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ ถ่ายทอดความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับญี่ปุ่นเพื่อสร้างความนิยมญี่ปุ่นผ่านระบบการศึกษา มีการส่งเสริมการศึกษาภาษาญี่ปุ่นอย่างจริงจังทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัยและแก่บุคคลทั่วไป ญี่ปุ่นได้เข้าไปมีส่วนในการสอนในมหาวิทยาลัย และโรงเรียนต่างๆ โดยการช่วยเหลือในรูปผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ และให้ตำราและอุปกรณ์การเรียนแบบให้เปล่า ให้ทุนและส่งเสริมให้มีการศึกษาและค้นคว้าในหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น ตลอดจนให้ทุนไปศึกษาและค้นคว้าวิจัยในญี่ปุ่น (ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, 1983)

ปัจจัยด้านสื่อ

ในโลกปัจจุบันสื่อมีความก้าวหน้าและกว้างไกลไปกว่าเมื่อก่อนมาก สื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตสามารถเชื่อมคนทั่วทุกมุมโลกเข้าหากันได้ไม่ว่าจะอยู่ห่างกันแค่ไหนภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่วินาที ซึ่งจากความง่าย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพของการติดต่อสื่อสารนี้ นอกจากจะมีผลทางตรง คือ การได้รับข่าวสารข้อมูลและการได้ติดต่อสื่อสารกันแล้ว ยังมีผลในทางอ้อม คือ เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันอีกด้วย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อต่างๆ เป็นเครื่องมืออย่างดีในการแพร่กระจายวัฒนธรรม และมีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น เจตคติ และพฤติกรรมให้กับคนในยุคปัจจุบันนี้

สื่อที่เข้ามาเกี่ยวข้องในวิถีชีวิตประจำวันของเรามีมากมายหลายประเภทซึ่งมาลี บุญศิริพันธ์ (2007) ได้แยกประเภทของสื่อออกเป็น 2 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือเล่ม ซึ่งสื่อประเภทนี้เป็นสิ่งที่สามารถจับต้องนับเป็นหน่วยได้ ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่มีกระบวนการผลิตด้วยกลไกการส่งเนื้อหาทางคลื่นไฟฟ้าที่จะต้องอาศัยสื่อประเภทอื่นๆ นอกเหนือไปจากการใช้ตาอ่านแต่เป็นการฟังและเห็นภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสื่อทั้งสองประเภทมีข้อเด่นข้อด้อยแตกต่างกันไป ซึ่งผู้ที่รับรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านทางสื่อเอง ก็ได้จำกัดตนเองอยู่เพียงแค่การรับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น แต่จะให้ความสำคัญและความสนใจในเรื่องที่ต้องการจะรับรู้มากกว่า

ผลจากการเรียนรู้วัฒนธรรม

การที่คนได้รับหรือเรียนรู้เอาวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายเข้ามาสู่สังคมที่ตนดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการรับโดยรู้ตัว คือ รู้ว่ากำลังเรียนอะไรอยู่ และการรับที่ไม่รู้ตัวหรือการเอาแบบอย่าง ซึ่งอาจจะเป็นการรับที่ไม่ได้ผ่านระบบการศึกษาหรือเป็นการรับที่ผ่านทางระบบการศึกษาก็ดี ย่อมส่งผลต่อบุคคลนั้นๆ จะมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับสภาพปัจจัยของแต่ละคน ซึ่งการรับหรือเรียนรู้วัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยแท้จริงหรือไม่นั้นสามารถสังเกตได้จากการที่บุคคลนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในแนวโน้มของการปฏิบัติตอบ (Response tendencies) ซึ่งครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความเข้าใจ อารมณ์ ความชอบพอ และบุคลิกท่าทางหรืออุปนิสัย หากเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจนก็อาจจะง่ายต่อการสังเกต เช่น ลักษณะการแต่งกาย แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมในการพึงพอใจหรือการวางโครงการในใจก็จะเป็นหรือทราบได้ยาก เช่น การชื่นชอบดารานางงาม (ธงชัย สันติวงษ์, 1992) อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นความคิด หรือพฤติกรรมของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปสิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและยังได้เกี่ยวพันไปถึงระบบเศรษฐกิจการบริโภคอีกด้วย

บทที่ 3

กรณีศึกษา

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้ที่เลือกมาศึกษาจำนวน 8 โรงเรียน คือ โรงเรียนในจังหวัดสงขลา 3 โรงเรียน โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี 1 โรงเรียน โรงเรียนในจังหวัดยะลา 1 โรงเรียน โรงเรียนในจังหวัดภูเก็ต 2 โรงเรียนและโรงเรียนในจังหวัดตรัง 1 โรงเรียน และส่วนที่สองเป็นผลการวิเคราะห์กระบวนการ ปัจจัย และผลที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นตามกรอบแนวคิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมและแนวคิดพฤติกรรมทางการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดของผลการศึกษา ดังนี้

สภาพการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้

ในการศึกษาการรับรู้และเรียนรู้วัฒนธรรมของญี่ปุ่นของผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสภาพการเรียนการสอนควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สภาพการเรียนการสอนประกอบด้วย โรงเรียน นักเรียน ผู้สอน ตำราและอุปกรณ์การสอน จำนวน ชั่วโมงการสอน

โรงเรียน

โรงเรียนที่เลือกนำมาศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนสหศึกษาที่มีทั้งนักเรียนหญิงและชายเรียนร่วมกัน โดยแต่ละโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตจังหวัดที่มีขนาดและสภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตจังหวัดขนาดเล็กไม่มีนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเข้าไปประกอบธุรกิจหรือท่องเที่ยวมี 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนในจังหวัดยะลา และโรงเรียนในจังหวัดปัตตานี โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตจังหวัดที่เศรษฐกิจการค้าดีแต่ก็ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวที่ชาวญี่ปุ่นนิยม เช่น โรงเรียนในจังหวัดสงขลา โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดท่องเที่ยวระดับประเทศซึ่งนอกจากมีนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีธุรกิจของชาวญี่ปุ่นหรือธุรกิจของไทยที่มีไว้เพื่อรองรับชาวญี่ปุ่นอีกด้วย เช่น โรงเรียนในจังหวัดภูเก็ต และจังหวัดตรัง

นักเรียน

นักเรียนที่เลือกเรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นใน 8 โรงเรียน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 657 คน แต่เลือกสัปดาห์ 116 คนแยกเป็นนักเรียนหญิง 75 คนและนักเรียนชาย 41 คน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเพจังหวัดนั้นๆ ได้แก่ สงขลา ตรัง ภูเก็ต ยะลา ปัตตานี นอกจากนี้โรงเรียนในจังหวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามก็จะมีนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามเลือกเรียนแผนการเรียนนี้ด้วย ได้แก่ นักเรียนจากโรงเรียนในจังหวัดยะลา ปัตตานี และภูเก็ต

ตารางที่ 2 แสดงโรงเรียนและจำนวนนักเรียนที่เรียนแผนภาษาญี่ปุ่นในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียน	จังหวัด	ม.4	ม.5	ม.6	รวม
โรงเรียนที่ 1	สงขลา	18	24	20	62
โรงเรียนที่ 2	สงขลา	19	20	25	64
โรงเรียนที่ 3	สงขลา	20	18	31	69
โรงเรียนที่ 1	ปัตตานี	25	15	14	54
โรงเรียนที่ 1	ยะลา	-	-	4	4
โรงเรียนที่ 1	ภูเก็ต	48	98	46	192
โรงเรียนที่ 2	ภูเก็ต	32	37	31	100
โรงเรียนที่ 1	ตรัง	44	35	33	112
รวม	8	206	247	204	657

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่สนใจเลือกเรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นทั้ง 3 ชั้นปี มีจำนวนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สอนที่ต้องรับหน้าที่สอนนักเรียนทั้ง 3 ชั้นปี ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของเมธาวิ ยุทธพงษ์ธาดา (2007) ที่พบว่าผู้สนใจเรียนภาษาญี่ปุ่นมีมากเป็นอันดับ 3 รองจากภาษาอังกฤษและภาษาจีน และข้อมูลตรงกับการรวบรวมข้อมูลของเจแปนฟาวนด์ชัน (2006) ในประเด็นครูผู้สอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขาดแคลน

ผู้สอน

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามพบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 8 แห่งมีครูผู้สอนภาษาญี่ปุ่นทั้งหมด 14 คน เป็นครูผู้สอนชาวไทย 11 คน ประกอบด้วยครูผู้หญิง 10 คนและครูผู้ชาย 1 คน (ดังแสดงในตารางที่ 3) เป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ 30-34 ปี 1 คน เป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ 35-40 ปี 3 คนและช่วงอายุ 45-50 ปี 7 คน ซึ่งครูทุกคนไม่มีวุฒิทางการศึกษาวิชาเอกหรือโทภาษาญี่ปุ่นแต่ได้ผ่านการอบรมในโครงการอบรมครูเพื่อสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่จัดโดยสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับเจแปนฟาวน์เดชัน กรุงเทพฯ มีครูผู้สอน 1 รายที่เคยไปอบรม ณ ประเทศญี่ปุ่นด้วยทุนรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน นอกจากนี้มีครูผู้สอนชาวญี่ปุ่นในตำแหน่งอัตราจ้าง 3 คนเป็นครูผู้หญิงทั้ง 3 คนและอยู่ในช่วงอายุ 25-30 ปี เดิมครูผู้สอนชาวไทยส่วนใหญ่สังกัดอยู่ในกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ มีเพียง 2 คนที่เดิมสังกัดกลุ่มสาระงานแนะแนวและกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ครูที่มีภาระงานสอนภาษาญี่ปุ่นเพียงวิชาเดียวมี 9 คนและครูที่มีภาระสอนภาษาญี่ปุ่นควบคู่กับวิชาอื่น(วิชาภาษาอังกฤษ วิชาแนะแนว) มี 2 คน โรงเรียนที่มีครูผู้สอนชาวไทย 1 คนมี 5 โรงเรียน โรงเรียนที่มีครูผู้สอนชาวไทย 2 คนมี 3 โรงเรียน และโรงเรียนที่มีทั้งผู้สอนชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมี 2 โรงเรียน มีผู้สอนชาวญี่ปุ่น 2 คน 1 โรงเรียนและ 1 คน 1 โรงเรียน

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลอาจารย์ผู้สอนภาษาญี่ปุ่น

โรงเรียน	จังหวัด	อาจารย์ชาวไทย		อาจารย์ชาวญี่ปุ่น	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
โรงเรียนที่ 1	สงขลา	-	1	-	-
โรงเรียนที่ 2	สงขลา	-	2	-	-
โรงเรียนที่ 3	สงขลา	-	2	-	-
โรงเรียนที่ 1	ปัตตานี	1	1	-	-
โรงเรียนที่ 1	ยะลา	-	1	-	-
โรงเรียนที่ 1	ภูเก็ต	-	1	-	2
โรงเรียนที่ 2	ภูเก็ต	-	1	-	-
โรงเรียนที่ 1	ตรัง	-	1	-	1
รวม		1	10	-	3

ตำราและอุปกรณ์การสอน

จากคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามพบว่าตำราที่ใช้สอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนทั้ง 8 โรงเรียน คือ อากิโกะโตะโทโมดาจิ ซึ่งจัดทำโดยเจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ โดยคณาจารย์ผู้แต่งหนังสือชาวไทย 10 คนและอาจารย์ชาวญี่ปุ่น 1 คน ตำราประกอบด้วยตำราหลัก 6 เล่ม (เล่มที่ 1-2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เล่มที่ 3-4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และเล่มที่ 5-6 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) สมุดแบบฝึกหัด เทปและซีดีรอมประกอบตำราหลัก และคู่มือครู ตำราชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนชาวไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถศึกษาภาษาญี่ปุ่น โดยเน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากตำราชุดนี้ผลิตขึ้นโดยคนไทยเพื่อให้ นักเรียนไทยเรียนดังนั้นเนื้อหาจึงเน้นบริบทแบบไทยหลีกเลี่ยงการนำเสนอที่ไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน เช่น วัฒนธรรมการดื่มเหล้า มีการวางโครงเรื่องที่มีความน่าสนใจต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ตั้งแต่เล่มแรกจนกระทั่งเล่มสุดท้าย

นอกจากตำราที่ใช้สอนในชั้นเรียนแล้ว ผู้สอนยังมีการใช้อุปกรณ์และสื่อการสอนประกอบการสอน ได้แก่ บัตรรูปภาพ วิดีทัศน์ และวัสดุจริง ซึ่งทำให้การสอนมีความหลากหลาย น่าสนใจ และช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับการใช้ภาษาไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่น โดยสื่อและอุปกรณ์ส่วนใหญ่ได้รับความอนุเคราะห์จากเจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ มีเพียงบางส่วนที่ผู้สอนจัดหาเอง และผู้เรียนจัดทำขึ้น

จำนวนชั่วโมงการสอน

โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น 6 คาบต่อสัปดาห์ (1 คาบเท่ากับ 50 นาที) มีโรงเรียนเพียง 1 โรงเรียนเท่านั้นที่จัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น 5 คาบต่อสัปดาห์ นับได้ว่าการจัดชั่วโมงสอนดังกล่าวผู้เรียนมีโอกาสดูเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นทุกวันตลอดสัปดาห์ ซึ่งเป็นการจัดสภาพการสอนที่เหมาะสมสำหรับการเรียนภาษาที่จะต้องมีการฝึกฝนทบทวนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางการเรียนภาษาได้อย่างรวดเร็ว

ผลการวิเคราะห์

จากการศึกษาการศึกษาการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยศึกษาจากการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้ ทำให้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆ ในประเด็น ต่อไปนี้ 1) กระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น 2) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น 3) ผลที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

กระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

จากการศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้พบว่ากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้อย่างมีเทคนิค และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ

การเรียนรู้อย่างมีเทคนิค (Technical Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนจึงมีขั้นตอนและเป็นไปตามแผนการสอนที่กำหนดขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ จากการศึกษาพบว่าครูจะมีบทบาทสำคัญซึ่งนอกจากจะสอนภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้และสอนสำนวนภาษาที่แทรกอยู่ในบทเรียนแล้วครูผู้สอนยังมีบทบาทในการนำเอาความรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นในด้านต่างๆ มาถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจยิ่งขึ้น โดยลักษณะการถ่ายทอดในชั้นเรียนตามที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ การบรรยาย การจัดกิจกรรม และการปฏิบัติจริง

การบรรยาย

ผู้สอนจะบรรยายในหัวเรื่องวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏอยู่ในตำราทั้งหมด 30 หัวข้อ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ครอบคลุมด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะและวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงรายชื่อหัวเรื่องวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏอยู่ในตำราเรียนอาากิโกะโตะโทโม

ดาจิ

เล่มที่	บทที่	เรื่อง
1	1	ชาบูระ
	2	การเรียกชื่อ
	3	โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของญี่ปุ่น
	4	การสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อ
2	5	ระบบขนส่งมวลชนในญี่ปุ่น
	6	อามิดาคุจิ(เกมเสี่ยงทาย)
	7	งานพิเศษ
	8	วันสำคัญของญี่ปุ่น
	9	ภูเขาฟูจิ
	10	กีฬาในประเทศญี่ปุ่น
3	11	การขอรับรอง
	12	ชินคันเซน
	13	การคบเพื่อน
	14	สี่ฤดูในญี่ปุ่น
	15	อาหารญี่ปุ่น
	16	ของฝาก
4	17	นักรบเรียนพันตัว
	18	ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น
	19	บัตรอวยพรปีใหม่
	20	ไฮกุ
	21	งานนิทรรศการโรงเรียนมัธยมปลายในญี่ปุ่น
	22	สถานที่นัดพบ
5	23	เครื่องแบบนักเรียน
	24	การกำจัดขยะ
	25	อาชีพยอดนิยมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
	26	ผู้ชายสินค้าอัตโนมัติ
6	27	แผ่นดินไหว
	28	เทศกาลของญี่ปุ่น
	29	โอฟูโระ
	30	พิธีสำเร็จการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาความรู้ด้านวัฒนธรรมในตำราล้วนให้ข้อมูลเกี่ยวกับญี่ปุ่นในด้านดีและน่าสนใจ เมื่อสอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องญี่ปุ่นผู้เรียนมักจะอ้างข้อมูลจากตำราเรียนเนื่องจากเป็นการเรียนภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้นจึงพบว่าครูผู้สอนเน้นการสอนเนื้อหาภาษามากกว่าวัฒนธรรม ดังนั้นบทเรียนที่มีเนื้อหาไวยากรณ์ค่อนข้างมากผู้สอนต้องเร่งสอนในส่วนของไวยากรณ์จึงไม่มีเวลาสอนเนื้อหาในส่วนที่เป็นเรื่องวัฒนธรรมของบทนั้นๆ แต่ครูผู้สอนใช้วิธีปรับเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายเป็นการมอบหมายให้นักเรียนศึกษาเรื่องวัฒนธรรมที่มีอยู่ในบทเรียนด้วยตนเอง หลังจากนั้นจะจัดให้มีการทดสอบ หรือให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมอื่นทดแทน เช่น ค้นคว้ารายงาน จัดป้ายแสดงความรู้ อย่างไรก็ตามนอกจากครูผู้สอนจะบรรยายวัฒนธรรมญี่ปุ่นตามหัวเรื่องที่ปรากฏในแต่ละบทของตำรา พบว่าครูผู้สอนยังได้บรรยายหรืออธิบายในเรื่องต่างๆ ตามที่ครูมีความรู้หรือมีประสบการณ์ตรงซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องในแง่ดี ตัวอย่างเช่น การตรงต่อเวลา การแต่งกาย ความมีระเบียบวินัย

การจัดกิจกรรม

ผู้สอนได้จัดกิจกรรมเพื่อช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเชิงวิชาการ เช่น การทำรายงาน การออกเสียงตามสาย การจัดป้ายแสดงความรู้ และการจัดส่งนักเรียนเข้าแข่งตอบคำถามชิงรางวัล จากการสัมภาษณ์ผู้เรียนพบว่าผู้เรียนให้ความสนใจกับกิจกรรมสามารถจดจำเรื่องราวหรือเนื้อหาเกี่ยวกับญี่ปุ่นได้ดีจากการทำกิจกรรม

การปฏิบัติจริง

เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสัมผัสโดยตรงในการฝึกฝนภาษา กับเจ้าของภาษา เช่น การใช้ชีวิตร่วมกับชาวญี่ปุ่น การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น และการสอนให้เรียนรู้วัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร พบว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการปฏิบัติจริงในเรื่องดังกล่าวผู้เรียนบางรายมีความชำนาญสามารถถ่ายทอดวิธีการสู่รุ่นน้องได้ เช่น วิธีการสวมชุดยูกะตะ และบางรายเกิดแรงจูงใจที่จะมีธุรกิจร้านอาหารญี่ปุ่น

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือการเรียนในระบบการศึกษานั้นมีความสำคัญกับผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียนอย่างเป็นขั้นตอนช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่ดีโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นภาษาซึ่งผู้เรียนจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือนำไปสู่การศึกษาข้อมูล ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น และในส่วนที่เป็นเนื้อหาความรู้ทางวัฒนธรรมมีครูเป็นผู้คอยชี้แนะถึงข้อดีข้อด้อยหรืออธิบายเพิ่มเติมให้ผู้เรียนได้เข้าใจดียิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้เรียนได้ใช้ความรู้ทางด้านภาษาในการอ่านข้อมูลหรือข้อความในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น และผู้เรียนส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาต่อ

ทางด้านภาษาญี่ปุ่นในระดับที่สูงขึ้นไป รวมไปถึงการเข้าสู่อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาญี่ปุ่น ในอนาคต เช่น เป็นอาจารย์สอนภาษาญี่ปุ่น มัคคุเทศก์

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้ตัวว่ากำลัง เรียนอะไรอยู่ และเป็นการเรียนรู้แบบไม่รู้ตัว เช่น การเลียนแบบ อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ทั้งแบบ รู้ตัวและไม่รู้ตัวมีความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลสูง กล่าวคือ ผู้เรียนจะเป็นฝ่ายเลือกที่จะรับรู้และเรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ หรือชื่นชอบเป็นพิเศษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้เรียนเพศชายมีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ส่วนนักเรียนหญิงส่วนใหญ่จะสนใจเรื่อง แฟชั่น เสื้อผ้า

นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการนั้นเกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งก่อนเข้าเรียน ภาษาญี่ปุ่นตามหลักสูตรของโรงเรียนและระหว่างที่เรียนอยู่ในโรงเรียน โดยในวัยเด็กหรือก่อนที่จะ เข้ามาศึกษาภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนผู้เรียนเคยได้รับรู้และเรียนรู้เรื่องญี่ปุ่นในบางแง่มุมจากสื่อ ต่างๆ ได้แก่ การดูการ์ตูนอนิเมชัน การอ่านหนังสือการ์ตูน การอ่านนิตยสาร การดูภาพยนตร์ การ เล่นเกม นอกจากนี้ผู้เรียนบางรายยังได้เรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยตรงผ่านทางการรับนักเรียน แลกเปลี่ยนชาวญี่ปุ่น การมีญาติไปเรียนที่ญี่ปุ่น การมีประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ญี่ปุ่น โดยเรื่องที่ รับรู้และเรียนรู้นั้นมีทั้งเรื่องเกี่ยวกับการใช้สำนวนภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของ ญี่ปุ่นซึ่งมีความแตกต่างไปจากของไทย และในส่วนที่ลึกลงไปที่ไม่สามารถสังเกตได้ด้วยตาจาก ภายนอกแต่ผู้รับสื่อต้องขบคิดหรือวิเคราะห์เอาจากสิ่งนำเสนอผ่านสื่อ เช่น ระบบกลุ่ม ที่ได้สอน สอดแทรกอยู่ในเกมการต่อสู้

ในระหว่างที่ผู้เรียนเรียนภาษาญี่ปุ่นตามหลักสูตรในระบบโรงเรียนพบว่าการเรียนรู้อย่างไม่ เป็นทางการยังคงมีบทบาทต่อผู้เรียนในการรับรู้และเรียนรู้เพิ่มเติมทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้เลือกที่จะเรียนรู้และรับเอาในสิ่งที่ตนเองสนใจ หรือเลียนแบบใน สิ่งที่ตนชื่นชอบ นอกจากนี้การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้อย่างไม่จำกัด เวลาและลักษณะของสื่อ นอกเหนือจากช่วงเวลาเรียนในชั้นเรียน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เรียนแต่ละ รายที่จะนำพาตนเองเข้าถึงหรือสัมผัสในเรื่องที่สนใจได้มากและลึกซึ้งมากน้อยเพียงใด จากการ สัมภาษณ์พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่รับรู้และเรียนรู้เรื่องญี่ปุ่นในช่วงระหว่างที่เรียนภาษาญี่ปุ่นผ่าน การดูรายการเกี่ยวกับญี่ปุ่นทางโทรทัศน์ การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การดูการ์ตูน และการ อ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร การ์ตูน ซึ่งสิ่งที่ผู้เรียนได้จากการดูหรืออ่านส่วนใหญ่เป็นเรื่อง เกี่ยวกับความรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความคิดริเริ่ม และความบันเทิง

จะเห็นได้ว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการผ่านสื่อต่างๆ มีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ตามที่ตนเองพึงพอใจ บางครั้งการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเป็นการคลายเครียดจากการเรียน แต่การเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการนี้มีข้อจำกัด กล่าวคือ ผู้เรียนจะมีโอกาสในการเรียนรู้ได้มากหรือหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของผู้เรียน ซึ่งจากการวิจัยพบว่าผู้เรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้ใช้ในที่พักอาศัยก็จะมีโอกาสเข้าเรียนรู้ค้นคว้าข้อมูลได้บ่อยและหลากหลายกว่าผู้เรียนที่ไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวซึ่งจะต้องใช้ที่ร้านที่ให้บริการหรือใช้เฉพาะในช่วงการเรียนการสอนที่สถานศึกษาจัดไว้ หรือกรณีที่ผู้เรียนมีฐานะดีสามารถที่จะไปศึกษาภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น ณ ประเทศญี่ปุ่นในช่วงปิดภาคฤดูร้อน หรือความถนัดในการรับประทานในร้านอาหารญี่ปุ่นได้บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตามข้อจำกัดด้านฐานะทางเศรษฐกิจมิได้ปิดกั้นการเรียนรู้หรือความสนใจของผู้เรียนจากการศึกษาพบว่าในกลุ่มผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนหรือหยิบยืมข้อมูล หรือถ่ายทอดข้อมูลในรูปแบบการบอกเล่าในเรื่องที่ได้อ่านหรือพบเจอมา และยังพบว่าการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการในช่วงวัยเด็ก เช่น การดูการ์ตูนอะนิเมชั่น เป็นการสร้างความฝันและจินตนาการและเป็นจุดพลิกผันให้สนใจมาเลือกเรียนแผนภาษาญี่ปุ่น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่าการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้มีผลมาจากปัจจัยต่างๆ ประกอบด้วยปัจจัยภายใน คือ ผู้เรียน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่น ผู้สอน สื่อ

ผู้เรียน

จากการศึกษาพบผู้เรียนที่เรียนแผนการเรียนภาษาญี่ปุ่นมี 2 ลักษณะ คือ ผู้เรียนที่เคยมีความรู้และความคลั่งไคล้บางสิ่งบางอย่างในเรื่องที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น เช่น การ์ตูน เกม ดารา ลักษณะนิสัย และผู้เรียนที่ไม่มีความรู้หรือความชอบใดๆ ในภาษาหรือวัฒนธรรมญี่ปุ่นมาก่อน สำหรับผู้เรียนที่เคยมีความรู้หรือความชอบในเรื่องญี่ปุ่นนั้นพบว่าเมื่อได้เข้ามาเรียนภาษาญี่ปุ่นในระบบโรงเรียนจะเกิดความรู้สึกชอบและสนใจในเรื่องญี่ปุ่นมากขึ้น และเห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาญี่ปุ่นในแง่ที่ทำให้สามารถอ่านหรือเข้าใจความหมายในสิ่งที่ตนสนใจอยู่ได้ดียิ่งขึ้น เช่น

นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่า คำที่เห็นประจำไม่เคยรู้พอเรียนอ่านออก นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่า ชอบดูการ์ตูน ดูแล้วคลายเครียด เป็นภาษาญี่ปุ่นเพราะรู้ภาษาญี่ปุ่นจึงเข้าใจว่าทำไมเขาตั้งชื่อตัวละครว่าชื่อนี้ เช่น คะเมะ แปลว่า เต่า โกะฮัง แปลว่า ข้าว ภูมิใจที่รู้ทำให้รู้จักตัวละครมากขึ้น เป็นต้น ส่วนผู้เรียนที่ไม่มีความรู้เรื่องญี่ปุ่นมาก่อนแต่หลังจากได้เรียนแล้วรู้สึกชอบวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่า ตอนแรกไม่อยากจะเรียนคณิต ไม่เคยรู้เรื่องญี่ปุ่น ไม่รู้จักญี่ปุ่นเลย เรียนแล้วชอบ ชอบเรื่องการแต่งตัว ตรงที่น่ารัก นักเรียนที่มีชุดแตกต่างกัน 2 ชุดเป็นสีสดแต่ละฤดู ชอบการชงชา ชอบคนญี่ปุ่นมีอัธยาศัยดี น่ารัก

เมื่อผู้เรียนที่เคยมีความรู้และความชอบในเรื่องญี่ปุ่นมาก่อนในระดับหนึ่งกับผู้เรียนที่ไม่เคยรู้เรื่องญี่ปุ่นได้เรียนภาษาญี่ปุ่นในระบบการศึกษาต่างก็เกิดความรู้สึกชอบและสนใจที่จะคอยติดตามเรื่องราวหรือข่าวสารเกี่ยวกับญี่ปุ่น ให้เวลาและความสนใจเอาใจใส่ในการค้นคว้าข้อมูลอย่างกระตือรือร้น เช่น นักเรียนตอบว่า จะใช้เวลาว่างในการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต อ่านการ์ตูน อ่านหนังสือ อ่านนิตยสาร การที่ผู้เรียนยังคงความชอบและความสนใจตลอดจนยังมีพฤติกรรมสนใจอย่างต่อเนื่อง หรือมีความสนใจเพิ่มขึ้น หรือเกิดความสนใจมากขึ้นหลังจากได้ศึกษา ผู้เรียนที่มีพฤติกรรมในลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มที่จะรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นส่วนใดส่วนหนึ่ง และเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นไประยะหนึ่งผู้เรียนก็จะกลายเป็นบุคคลที่คอยแพร่กระจายวัฒนธรรมญี่ปุ่นออกไปด้วย เช่น การสอนหรืออธิบายเรื่องญี่ปุ่นให้บุคคลใกล้ชิด ในครอบครัวการส่งเสริมการเผยแพร่การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมมากเท่าใดก็ยิ่งช่วยเพิ่มผู้แพร่กระจายวัฒนธรรมออกไปมากขึ้น

นโยบายการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่น

ในปี ค.ศ. 1999 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาซึ่งมีหน้าที่ประสานงานกับสถานศึกษาและเจแปนฟาวนด์ชัน กรุงเทพฯ จึงมีหนังสือไปยังหัวหน้าสถานศึกษาให้จัดหาอาจารย์ที่สนใจและมีคุณสมบัติเข้าร่วมอบรมโครงการอบรมครูเพื่อสอนภาษาญี่ปุ่น ซึ่งจัดโดยสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หรือกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น) ร่วมกับฝ่ายภาษาญี่ปุ่น เจแปนฟาวนด์ชัน กรุงเทพฯ ซึ่งมีอาจารย์ที่สนใจและมีคุณสมบัติจากโรงเรียนในจังหวัดต่างๆ ได้แก่ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช ยะลา ตรัง พังงา ชุมพรเข้าร่วมอบรมในโครงการเป็นรุ่นที่ 6 จำนวน 10 คน หลังจากที่ครูผ่านการอบรมได้เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นตาม

ข้อตกลงของโครงการ ด้วยเหตุนี้ในปี ค.ศ. 2001 การสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนต่างๆ ในภาคใต้ได้เริ่มต้นขึ้นในโรงเรียนต่างๆ ทั้งในระดับวิชาเลือกและแผนการเรียนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

การเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นของโรงเรียนต่างๆ ในเขตภาคใต้ นับเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาและสัมผัสกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านระบบการศึกษา นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังได้สนับสนุนด้านการเรียนการสอนในทุกๆ ด้าน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุกโรงเรียนจัดให้มีห้องการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ในการจัดตกแต่งห้อง ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้อย่างเต็มที่ เช่น การตกแต่งห้องด้วยภาพพร้อมคำบรรยาย การจัดแสดงเครื่องใช้ การจัดแสดงผลงานของนักเรียน เป็นต้น ในด้านกิจกรรมทางโรงเรียนให้การสนับสนุนด้วยการส่งนักเรียนเข้าแข่งขันตอบคำถาม โครงการเข้าพากับครอบครัวชาวญี่ปุ่น การแสดงและการออกร้านขายอาหารญี่ปุ่นในวันสัปดาห์วิชาการของโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาและการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการช่วยให้การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น กล่าวคือ ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าถึงภาษาและสัมผัสวัฒนธรรมญี่ปุ่นด้านต่างๆ ผ่านทางกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในกรอบรายวิชาหรือกิจกรรมของทางโรงเรียนซึ่งมีอาจจัดหากิจกรรมได้เองนอกระบบการศึกษา

ผู้สอน

การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้พบว่าครูผู้สอนชาวไทยมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่คอยแนะนำผู้เรียน และระมัดระวังในการจัดหากิจกรรมต่างๆ มาเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน และจัดหาโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะทางภาษา นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน เพราะโรงเรียนในเขตภาคใต้ส่วนใหญ่ไม่มีผู้สอนที่เป็นเจ้าของภาษาซึ่งอาจเป็นเพราะเขตภาคใต้ไม่ได้เป็นพื้นที่การลงทุนทางธุรกิจหรือการเข้ามาพำนักระยะยาวของชาวญี่ปุ่น ผู้เรียนจึงขาดบรรยากาศและโอกาสในการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจากเจ้าของภาษาโดยตรง หากเพียงแต่เป็นการเรียนรู้ผ่านผู้สอนชาวไทยซึ่งอาจมีความคิดความรู้สึกในแบบไทยปะปนอยู่ อย่างไรก็ตามผู้เรียนยังคงให้ความสำคัญกับผู้สอน เนื่องจากครูไทยมีภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือ และยังครูเคยมีประสบการณ์ไปญี่ปุ่นก็ยิ่งเป็นการตอกย้ำความ

น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนจะประทับใจและจดจำในสิ่งที่ผู้สอนบรรยาย หรือการทำกิจกรรมร่วมกันและมักจะอ้างอิงถึงสิ่งนั้น เช่น อาจารย์เล่าประจำเรื่องวัฒนธรรม อาจารย์เคยพาไปทานอาหารญี่ปุ่นที่ร้านฟุจิที่หาดใหญ่ อาจารย์เคยให้ลองใส่ชุดยูกะตะ อาจารย์บอกชาเขียวในไทยชอบเติมน้ำตาลของญี่ปุ่นไม่ใส่น้ำตาล รู้จักเทศกาลทงนระบะตะจากอาจารย์...(ชื่ออาจารย์) และเขียนขอพรอยากให้อันติในคณะที่ต้องการ ครูบอกว่าของแพงมาก

สื่อ

การเรียนในปัจจุบันไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าสื่อในรูปแบบต่างๆ เข้าไปเกี่ยวข้องอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง จากการวิจัยพบว่าผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมความรู้ และสนองตอบความสนใจในเรื่องที่ผู้เรียนกำลังให้ความสำคัญเป็นพิเศษนั้น โดยส่วนใหญ่จะเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ที่สำคัญในอันดับต้น ได้แก่ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต

โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีประจำอยู่ในแทบทุกครัวเรือน ผู้ชมสามารถรับชมได้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งรายการที่ผู้เรียนให้ความสนใจและเข้าไปชมนั้นส่วนใหญ่เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวและประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การคิดสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของเกมการแข่งขัน ความบันเทิงในรูปแบบของเพลง แฟชั่น การ์ตูน จากการศึกษาพบว่าผู้เรียนคนใดที่สนใจเรื่องใดก็จะเฝ้าติดตามชมรายการนั้นแม้ว่าเวลาออกอากาศของรายการจะอยู่ในช่วงเวลาที่ค่อนข้างดึกและตรงกับวันปรกติก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนนั้นๆ สนใจและตั้งใจที่จะติดตามเรื่องราวญี่ปุ่น

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่สามารถจับต้องได้ พกพาไปยังที่ไหนๆ ได้ และสามารถอ่านซ้ำไปมาได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง ผู้เรียนบางรายที่สนใจเป็นพิเศษก็จะหาซื้อและเก็บสะสมหรือนำมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน สำหรับผู้เรียนที่ไม่สามารถหาซื้อได้ด้วยข้อจำกัดทางด้านราคาก็จะใช้วิธีเช่ายืมจากร้านหนังสือให้เขาซึ่งมีอยู่ทั่วไปใกล้แหล่งสถานศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ที่ผู้เรียนกล่าวอ้างถึงได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐซึ่งผู้เรียนจะติดตามอ่านข่าวเทคโนโลยีใหม่ๆ ของญี่ปุ่น นิตยสาร เป็นที่นิยมอ่านในหมู่ผู้เรียนหญิงซึ่งส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแฟชั่น การแต่งกาย ทำนายดวง สอนภาษา นิตยสารที่ผู้เรียนกล่าวถึง คือ 1) I-Like ภายในนิตยสารประกอบด้วยนิยาย จิตวิทยาวัยรุ่น สอนศัพท์ 2) cheeze เนื้อหาเกี่ยวกับการแต่งกายของวัยรุ่นไทย 3) J-Spy เป็นเรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่น เกาหลี 4) cawaii เป็นหนังสือแฟชั่นญี่ปุ่นที่ให้ความรู้เรื่องการแต่งตัว แต่งหน้า และจิตวิทยาหนังสือการ์ตูน เป็นสื่อที่ผู้เรียนทั้งหญิงและชายให้ความสนใจ เรื่องที่ผู้เรียนมักนิยมอ่าน ได้แก่ โด

ราเอมอน โคนัน วันพีท นารุโตะหนังสือเล่ม ผู้เรียนระบุชื่อผู้เขียน คือ สมคิด รวางกุล เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจของญี่ปุ่น

อินเทอร์เน็ต เป็นสื่อหนึ่งที่ผู้เรียนจะให้ความสนใจในการเข้าไปสืบค้นข้อมูล ทดสอบแบบฝึกทางภาษา หรือรูปภาพ เช่น เว็บไซต์ dekdee.com และ Japan kiku แต่ส่วนใหญ่ผู้เรียนไม่ได้ระบุชื่อเว็บไซต์ที่ได้เข้าไปดูหรือศึกษาเรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะจดจำชื่อเว็บไซต์ไม่ได้แต่จำสิ่งที่ได้เข้าไปดู เช่น เทศกาลชมซากุระ ดุวิว ผู้เรียนบางรายมีการติดต่อสั่งซื้อสินค้าผ่านช่องทางเว็บไซต์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนนอกจากที่จะเข้าไปดูข้อมูลแล้วยังได้ใช้บริการการซื้อขายผลิตภัณฑ์อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าสื่อมีความสำคัญที่ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับญี่ปุ่นในด้านต่างๆ แก่ผู้เรียน และเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ หรือนิยมชมชอบต่อสิ่งที่สื่อต้องการนำเสนอ สื่อจึงเป็นสิ่งที่สามารถสนองตอบความต้องการของผู้เรียนที่อาจขาดหายไปในการเรียนในระบบ

ผลจากการเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่น

เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวทั้งที่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของตนเองซึ่งเกิดจากการกระตุ้นจากสื่อต่างๆ รอบตัว และการเรียนการสอนในชั้นเรียนรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้เคยเรียนรู้และสั่งสมความชอบมาตั้งแต่วัยเยาว์และยังคงความชอบนั้นต่อเนื่องมาจนกระทั่งได้เข้ามาเรียนภาษาญี่ปุ่นในระบบการศึกษา ซึ่งการรู้ภาษายังเป็นการช่วยให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ที่ตนสนใจได้ดียิ่งขึ้น จากการวิจัยพบว่าการรับรู้และเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นมีผลทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านด้านความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรม

จากการศึกษาพบว่าทั้งผู้เรียนที่เคยรับรู้และเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมมาก่อนที่จะเข้ามาเรียนในระบบการศึกษาและผู้เรียนที่เพิ่งเริ่มที่จะเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นต่างก็มีทัศนต่อญี่ปุ่นในด้านบวก โดยผู้ที่เคยมีความรู้เรื่องญี่ปุ่นมาก่อนเมื่อได้เรียนก็ยิ่งมีความชอบในสิ่งที่ตนเคยชอบมากยิ่งขึ้น และชอบในเรื่องอื่นๆ หลากหลายเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุที่สามารถอ่านและเข้าใจเนื้อหาได้มากกว่าก่อนเข้าเรียนในระบบ ส่วนผู้ที่ไม่เคยรู้หรือสนใจเรื่องญี่ปุ่นมาก่อนแต่หลังจากได้เรียนแล้วก็เกิดความรู้สึกชอบและประทับใจในภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งผู้เรียนทั้งสองประเภทสามารถแบ่งแยกทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อญี่ปุ่นในด้านบวกออกได้เป็น 1) ทัศนคติที่มีต่อวัตถุดิบของ 2) ทัศนคติต่อลักษณะนิสัยของคนญี่ปุ่น โดยทัศนคติต่อวัตถุดิบของหรือผลิตภัณฑ์ สินค้าญี่ปุ่นเป็นไป

ในด้านบวกทั้งหมดผู้เรียนมีทัศนคติว่าผลิตภัณฑ์ สินค้ามีคุณภาพดี รูปลักษณ์น่าใช้ ทันสมัยและเป็นของแท้ไม่ปลอมหรือลอกเลียนแบบ ส่วนทัศนคติต่อลักษณะนิสัยของคนญี่ปุ่นนั้นส่วนใหญ่เป็นไปในด้านบวกมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มองในด้านลบ เช่น คบยาก เห็นแก่ตัว ไม่จริงใจ ซึ่งทัศนคติในด้านลบก็ไม่ได้มีผลต่อการปฏิเสธที่จะรับและเรียนรู้ญี่ปุ่นในด้านอื่นๆ

จากการที่ผู้เรียนมีความคิดในด้านบวกต่อญี่ปุ่นและได้ส่งผลต่อพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรมนั้นค่อนข้างจะสังเกตเห็นได้ชัด จากการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นทั้งแบบที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว ทั้งนี้มีผลมาจากการส่งเสริมความชื่นชอบในลักษณะของความน่ารัก เก๋ ทันสมัย และการมีสรรพคุณที่ดีต่อสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับผู้เรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมจะเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งและอาจเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราว คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพียงช่วงเวลาหนึ่งตามกระแสของแฟชั่น หรือการโฆษณา ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งนี้อาจเป็นไปในลักษณะที่รู้สึกตัว เช่น การซื้อชาเขียวมาดื่มเฉพาะตอนที่มียาร้าง การชอบนักร้องวงยะมะพีทังๆ ที่ฟังไม่รู้เรื่องแต่ก็ฟัง ซึ่งหากมีสินค้าชนิดใหม่หรือนักร้องคนใหม่ที่โด่งดังก็จะเปลี่ยนไปชอบสิ่งใหม่หรือนักร้องคนใหม่ ส่วนพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปชั่วคราวโดยไม่รู้สึกตัว เช่น การซื้อสินค้าที่มีรูปแมวคิดดีจังมีจำนวนมากมายังๆ ที่ไม่มีความชอบตุ๊กตาชนิดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ซื้ออาจตัดสินใจซื้อเพราะสีสวย และรูปลักษณ์ของตัวสินค้าที่ดูเก๋ไก๋ น่ารักทำให้ละเลยประเด็นที่ไม่ชอบตุ๊กตา จากการศึกษาพบว่าผู้เรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราวเพราะเป็นช่วงที่ผู้เรียนชื่นชอบและคอยติดตามเรื่องนั้นๆ เป็นพิเศษ เช่น ชาเขียว การ์ตูน ดารา นักร้อง ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในกระแสความนิยมสื่อต่างๆ มีการโฆษณาเชิญชวนทดลองหรือมีไว้ครอบครองหรือกระตุ้นให้เลียนแบบตาม เมื่อกระแสความนิยมหมดไปผู้เรียนก็จะเลิกความนิยม แต่จะหวนกลับมานิยมอีกหากมีสิ่งใหม่ๆ ออกมาในรูปแบบการโฆษณาที่ชวนเชิญให้น่าทดลอง แต่บางรายก็อาจเลิกความนิยมเรื่องนั้นไปเลยเพราะสิ่งนั้นมีผลเสียต่อตนเอง เช่น การดื่มชาซึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยดื่มไปแล้วรสชาติไม่อร่อยถูกปากหรือมีผลต่อการขับถ่าย

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถาวร คือ จากเดิมที่ไม่เคยประพฤติปฏิบัติก็เปลี่ยนมาประพฤติและเดิมเคยประพฤติอยู่ก็เปลี่ยนเป็นไม่ประพฤติปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นไปอย่างรู้สึกตัว เช่น การเข้าแถวซื้อของ การแยกขยะ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้พิจารณาและเห็นคุณค่าที่จะทำให้ไม่เสียเวลาในการซื้อของ หรือบ้านเมืองดูสะอาดเป็นระเบียบ ส่วนพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปอย่างถาวรและไม่รู้สึกตัว เช่น การทักทายด้วยการโค้งแบบญี่ปุ่น การขานตอบด้วยคำใน

ภาษาญี่ปุ่น ซึ่งผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมการทักทายหรือการตอบรับกับผู้อื่นที่ไม่ได้รู้หรือเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่น แต่เพราะความเคยชินหรือไม่รู้สึกรู้ว่าได้แสดงพฤติกรรมใดออกไป จนกระทั่งมีการร้องทัก หรือได้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ ออกไปแล้วถึงจะรู้ว่าตนได้แสดงพฤติกรรมใดออกไป

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของผู้เรียนที่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงชั่วคราวและถาวรทั้งที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว

ลักษณะพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง	การรับรู้	ร้อยละ
ชั่วคราว	รู้สึกตัว	1.72
ชั่วคราว	ไม่รู้สึกตัว	93.1
ถาวร	รู้สึกตัว	2.58
ถาวร	ไม่รู้สึกตัว	2.58

จากตารางจะเห็นว่าผู้เรียนที่มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงชั่วคราวและถาวรทั้งที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวนั้นมีจำนวนร้อยละแตกต่างกัน โดยพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปชั่วคราวอย่างไม่รู้สึกตัวค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 93.1 พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปชั่วคราวอย่างรู้สึกตัวร้อยละ 1.72 และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปถาวรอย่างรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวร้อยละ 2.58 และหากพิจารณาว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปอย่างถาวรทั้งโดยรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวมีเพียงจำนวนน้อย แต่หากพิจารณาในภาพรวมของผู้เรียนทั้งหมดในประเทศไทยผู้เรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย

จะเห็นได้ว่าผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเริ่มต้นจากผู้เรียนมีความคิดในเชิงบวกต่อสิ่งได้พบเจอหรือเรียนรู้มาหรือเปลี่ยนแปลงความคิดไปหลังจากได้นำมาคิดเทียบเคียงกับสิ่งที่ตนเองมีหรือประสบอยู่ หลังจากนั้นคิดพิจารณาว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นสิ่งดีควรค่าแก่การยึดเอามาปฏิบัติซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมนั่นเอง

การมีทัศนคติ หรือความคิดคล้อยตาม และการมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่ผู้เรียนได้รับรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่น และไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในด้านดีและด้านไม่ดีย่อมส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ หากเป็นเรื่องดีนำมาปรับใช้จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม แต่ถ้าหากมีความคิด ทัศนคติว่าสิ่งของ หรือวัฒนธรรมต่างๆ ในรูปสินค้าและบริการของญี่ปุ่นดีมีคุณภาพก็ต้องซื้อหาแต่สิ่งนั้นๆ มาตอบสนองของความต้องการและพึงพอใจและเมื่อมีผู้มี

ความคิดเช่นนี้เป็นจำนวนมากเป็นระยะเวลานาน ไทยจะต้องเสียดุลการค้าและต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจต่อญี่ปุ่นตลอดไป พฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะของญี่ปุ่นที่ซึมซับโดยไม่รู้ตัวอาจมีผลทำให้เกิดการสูญเสียลักษณะความเป็นไทยไปได้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นพบว่ากระบวนการดังกล่าวได้เกิดขึ้นในประเทศไทยในลักษณะของการผ่านทางสื่อต่างๆ และในลักษณะที่ผ่านทางการศึกษา และสำหรับการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนแผนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้ซึ่งอยู่ในระบบการศึกษานั้นพบว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้ อย่างมีเทคนิคหรือการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดซึ่งนับเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และรับเอาวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้มากขึ้น เพราะเมื่อผู้เรียนมีความรู้ด้านภาษาก็ยิ่งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้นและทำให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่นได้ดียิ่งขึ้น อีกส่วนหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเกิดจากการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการรับรู้และเรียนรู้หรือเลียนแบบจากสื่อต่างๆ ในเรื่องที่คุณเรียนมีความสนใจหรือชื่นชอบเป็นพิเศษ โดยผู้เรียนบางรายเกิดการเรียนรู้มาตั้งแต่วัยเด็กหรือก่อนที่จะเข้ามาเรียนในระบบการศึกษา และในระหว่างที่กำลังเรียนภาษาญี่ปุ่นในระบบการศึกษาผู้เรียนก็ยังคงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่นอย่างสม่ำเสมอ

ปัจจัยที่อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ได้แก่ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน คือ ตัวผู้เรียนซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญเพราะเป็นผู้เลือกที่จะรับหรือไม่รับวัฒนธรรมที่เคลื่อนย้ายมา หรือเลือกที่จะรับเอาเฉพาะสิ่งที่มีคุณค่านำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีนโยบายเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งในเขตภาคใต้มีลักษณะพิเศษคือสถานศึกษาต่างๆ ได้รับหนังสือจากกระทรวงศึกษาธิการโดยความรับผิดชอบของหน่วยศึกษานิเทศก์ให้จัดส่งครูเข้าอบรมการสอนภาษาญี่ปุ่น ตามโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับฝ่ายภาษาญี่ปุ่น เจแปนฟาร์นเดชัน กรุงเทพฯ ในการจัดโครงการอบรมครูเพื่อสอนภาษาญี่ปุ่น ซึ่งหลังจากผ่านการอบรมครูในสถาบันนั้นๆ ก็ได้เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น นอกจากนี้ปัจจัยด้านผู้สอนและสื่อต่างๆ ก็มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการ

เคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น กล่าวคือ ผู้สอนเป็นผู้อธิบายหรือชี้แนะให้ความกระจ่างแก่ผู้เรียนในเรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่นและเป็นผู้จัดหากิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศทางการเรียนอีกทั้งครูเป็นบุคคลที่ผู้เรียนให้ความเชื่อถือและยอมรับ สื่อต่างๆ มีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นแหล่งความรู้ที่มีความหลากหลายให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าและเรียนรู้ซึ่งสื่อส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่เข้าถึงและเข้าใจความต้องการของผู้เรียนในวัยนี้ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้เรียนหันมาสนใจเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น

เมื่อผู้เรียนได้รับรู้และเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เคลื่อนย้ายมาส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติด้านบวกกับญี่ปุ่นทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับตัวบุคคลหรือลักษณะนิสัยของคนญี่ปุ่นและสินค้าผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของญี่ปุ่น และได้ส่งผลไปถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้เรียนซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปเพียงชั่วคราวหรือเปลี่ยนไปอย่างถาวร โดยมีทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย ตลอดทั้งพฤติกรรมในลักษณะที่อาจทำให้ไทยเสียดุลการค้าเพราะเมื่อผู้เรียนมีความคิดว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของญี่ปุ่นมีคุณภาพ รูปลักษณ์น่าซื้อก็ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ และพฤติกรรมบางอย่างที่ทำให้เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย เช่น ผู้เรียนทักทายทำความเคารพผู้ใหญ่ด้วยการโค้งแบบญี่ปุ่นแทนการไหว้แบบไทย

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมาสู่ประเทศไทย และทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับญี่ปุ่นในด้านบวกซึ่งจะมีผลให้พฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านดีมีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม และพฤติกรรมที่ไม่ดีที่จะส่งผลกระทบต่สังคมและวัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจของไทย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจการเมืองซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้โดยเฉพาะผลกระทบต่สังคมและวัฒนธรรมของไทย ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขไทยจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ครอบคลุมทั้งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมและในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างเป็นนามธรรม จึงอาจต้องใช้เวลาในการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมในความเป็นไทยให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมเพื่อที่จะไม่ให้คนไทยโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งเยาวชนไทยอ่อนไหวไปกับแรงกระแสวัฒนธรรมต่างประเทศที่เคลื่อนย้ายมาสู่ประเทศไทย และสามารถที่จะแยกแยะเลือกรับเอาเฉพาะส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ส่วนในเชิงเศรษฐกิจ การเมืองซึ่งเป็นรูปธรรมที่สามารถตีกรอบหรือกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ เช่น การกำหนดการนำเข้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่แฝงมากับวัฒนธรรมของประเทศนั้นอันจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้บริโภคสินค้านั้นมากเกินไปจนขอบเขต หรือสิ่งต่างๆ ที่จะไม่เป็นผลดีต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการที่ได้ศึกษาการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นผู้วิจัยเห็นว่าในการวิจัยในครั้งต่อไปประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับพฤติกรรมการบริโภคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของไทย
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นกับพฤติกรรมการศึกษาและการใช้ชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของไทย
3. ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในเรื่องการสอนภาษาญี่ปุ่น

บรรณานุกรม

- กัลยาณี สีสสุวรรณ. 1992. “การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย” , **วารสารอักษรศาสตร์**. 1 (มกราคม-มิถุนายน) 145-156.
- เกรียงไกร พัฒนกุลโกเมธ. 2006 . “แนวคิดบริบททางสังคม และบริบททางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ปรากฏในภาพยนตร์การ์ตูนของสตูดิโอจีบลี” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.1989. **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2003. **สังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2000. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์.
- เจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ. 2004. **โครงการอบรมครูเพื่อสอนภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประเมินผลการอบรมและรายงานผลการสำรวจเพิ่มเติม**. กรุงเทพฯ : เจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ.
- ชญาอนุตม์ พัฒนสุวรรณ (2006) “การรับวัฒนธรรมสมัยนิยมจากญี่ปุ่นของวัยรุ่นไทยผ่านเพลงเจ-ป๊อป” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. 1983 “กลไกการครอบงำทางอุดมการณ์ ภาษา และวัฒนธรรมของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นในประเทศไทย” กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อัดสำเนา)
- ชุดิมา ธนธรรมทัศน์ (2003) “วัฒนธรรมญี่ปุ่นในการ์ตูน” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทัศนา แหมมณีและคณะ. 2001. **วิทยาการด้านการคิด**. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- ธงชัย สันติวงษ์. 1990. **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

นิตากร ทองนอก. 2007 “บทบาทที่คาดหวังต่อฝ่ายญี่ปุ่น และความร่วมมือระหว่างนักวิชาการใน
ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย”
เอกสารหลังการประชุมเรื่องความช่วยเหลือของญี่ปุ่นกับญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย
ไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประภาศรี สีหอำไพ. 2007. **วัฒนธรรมทางภาษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. 1990. **การเมืองและนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี กุลละวณิชย์และคณะ. 2007. **ข้อมูลพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนและความ
ต้องการภาษาต่างประเทศในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มัตซึโอะ คูโรดะ สุนทรพจน์ในการเปิดงาน Thailand-Japan Symposium on Culture and
Japanese Language Teaching in the Twenty-First Century เมื่อ 14 มกราคม 1992

มาลี บุญศิริพันธ์. 2007. **วารสารศาสตร์เบื้องต้นปรัชญาและแนวคิด**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา. 2006. **รายงานผลการวิจัยนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของ
ไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2003. **ทุนวัฒนธรรม วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 1**.
กรุงเทพฯ : มติชน.

. 2003. **ทุนวัฒนธรรม วัฒนธรรมในระบบทุนนิยมโลก เล่ม 2**.

กรุงเทพฯ : มติชน.

วรฤดี จิราสมบัติ. 2005. **การสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย**. เอกสารประกอบการ
ประชุมสัมมนาและเสนอผลการวิจัย “การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่างๆ” อัด
สำเนา

สุชา จันทน์เอม. 1975. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา.

เสาวภา ไทพยวัฒน์. 1995. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทยแนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา**.

กรุงเทพ : การศาสนา.

อมรา พงศาพิชญ์. 1999. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Japan Foundation. 2006. **Survey Report on Japanese-Language Education Abroad 2006.**
Tokyo : Japan.

[illegible]

--	--	--	--	--	--	--

<http://www.jpf.go.jp/world/en>

<http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2006/14pdf>

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 ประมวลคำสัมภาษณ์นักเรียน
การเรียนรู้อย่างมีเทคนิค

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การบรรยาย	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าอาจารย์เคยเล่าให้ฟังเรื่องรุ่นพี่เอาตะเกียบปักลงในข้าวซึ่งไม่สุภาพ อาจารย์คอยสอนแทรกวัฒนธรรมเรื่อย ๆ เอาแฟ้มที่อาจารย์เคยไปทำกิจกรรมที่ญี่ปุ่น เช่น ทำกระดาษสา ภูบั้งไฟ ชุดยูเกะตะ
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าอาจารย์เคยบอกว่าคนญี่ปุ่นเกรงใจ ตรงต่อเวลามากๆ
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าครูพูดให้ฟังว่าเด็กญี่ปุ่นฟังตนเอง แต่งตัวถูกกาลเทศะ
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าครูบอกว่าของแพงมาก
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าอาจารย์เคยเล่าว่านักเรียนเขาจะทำความสะอาดเองไม่มีภารโรง
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าอาจารย์บอกว่าเด็กวัยรุ่นมีระเบียบ ตั้งใจเรียน เขาเลยแต่งตัวอย่างไรก็ได้ เด็กเราไม่มีระเบียบไม่ตั้งใจเรียนเลยต้องมีระเบียบเรื่องแต่งตัว
	-นักเรียนคนที่ 7 ตอบว่าได้ยินว่าอาจารย์ไปเที่ยวมาเลยอยากไปวัดที่มีน้ำตก อยากไปขอพร ทราบว่าขอพรได้อย่างเดียว
	-นักเรียนคนที่ 8 ตอบว่าอาจารย์เล่าอาบน้ำไม่ใส่เสื้อผ้าอาบน้ำอุ่นรวมกันถอดถอดเสื้อผ้าลงสระ บ่อน้ำ อ่างน้ำ
	-นักเรียนคนที่ 9 ตอบว่าข้อมูลประเทศญี่ปุ่นถามอาจารย์
	-นักเรียนคนที่ 10 ตอบว่ารู้เรื่องญี่ปุ่นอาจารย์เล่า

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
	ประจำเรื่องวัฒนธรรม
	-นักเรียนคนที่ 11 ตอบว่าอาจารย์เล่าว่าคนญี่ปุ่นตรงต่อเวลาทำอะไรรวดเร็ว ถ้าขึ้นรถไม่ทันต้องรอไปอีก
	-นักเรียนคนที่ 12 ตอบว่าอาจารย์บอกชาเขียวในไทยชอบเติมน้ำตาลของญี่ปุ่นไม่ใส่น้ำตาล
	-นักเรียนคนที่ 13 ตอบว่าอาจารย์สอนความรู้วัฒนธรรมในห้อง
การจัดกิจกรรม	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าอาจารย์ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลรายกลุ่ม เพื่อนำเสนอหน้าชั้น
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าทุกวันศุกร์มีกิจกรรมออกเสียงตามสายมีการตั้งคำถามให้นักเรียนปีอื่นตอบชิงรางวัล
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่างานวิชาการโรงเรียนเคยจัด ชุมน ทำฟิวเจอร์บอร์ดฟูจิ ชากุระ
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าอาจารย์เคยให้นักเรียนทำฮานามิ วันเด็กผู้ชายมีปลาการ์ฟเป็นธง เทศกาลหิมะ
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าเคยเป็นตัวแทนไปตอบคำถามชิงรางวัลของ J-education
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าแข่ง J-challenge ได้ที่ 2 ของภาค ติด 1 ใน 60 ทีมสุดท้าย แข่งที่หาดใหญ่
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าให้นักเรียนสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น 1 คน 20 คำถาม สัมภาษณ์มา 3 คนได้ทั้งสิ่งที่ดีส่งอาจารย์
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าอาจารย์สอนทำอาหาร
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าโรงเรียนจัดกิจกรรมมีการทำอาหารญี่ปุ่น

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การปฏิบัติจริง	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าเคยแต่งชุดญี่ปุ่น อาจารย์ให้ใส่ ช่วยกันใส่กับเพื่อน
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าเคยไป home stay บ้านคนญี่ปุ่นที่กรุงเทพ 3 วัน ไปกัน 10 คน คนญี่ปุ่นชวนคุย พาเที่ยว ทำอาหารโอโอะโอะมิยะกิ เลี้ยงที่เอ็มโพเลียม
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าเคยใส่ชุดยูกะตะตอนม.4 ใส่หลายครั้งต้องสอนน้องให้แต่งด้วยสอนต่อๆ กันไป

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ (ก่อนเข้ามาเรียนในระบบการศึกษา)

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การดูการ์ตูนอนิเมชัน	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าดูการ์ตูนแล้วทำให้รู้จักญี่ปุ่นมากขึ้น บ้านญี่ปุ่นก่อนกินข้าวเขาจะพูดว่า “กินแล้วนะ”
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าในการ์ตูนสอนให้ฝึกช่วยเหลือตนเองอย่าพึ่งคนอื่น
การอ่านหนังสือการ์ตูน	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าได้เรียนรู้วัฒนธรรมจากการ์ตูนเวลาคนกลับมาบ้านพูดว่าอย่างไร ทำให้รู้ว่าคนญี่ปุ่นชอบกินอะไร นักเรียนชอบทำอะไร โรงเรียนญี่ปุ่นเป็นอย่างไร
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าเลือกการ์ตูนตะวันตกดีกว่าเพราะดูง่าย ดิของตะวันตกซับซ้อนดูแปลกๆ มั่ว
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่ารู้จักชื่อมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นเพราะเคยอ่านจากหนังสือการ์ตูน
การอ่านนิตยสาร	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าอ่านนิตยสาร I-Like มาตั้งแต่ ม.1 ด้านหลังมีภาษาญี่ปุ่นชอบตัวอักษรและภาษาจึงซื้อมาศึกษาเอง
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าตอนม.3 เคยอ่าน cawaii , J-zone อ่านของเพื่อนไม่แพงแต่ไม่ซื้อโดนแม่ด่า เป็นเรื่องแพ้ชั้น การแต่งตัว คำทำนาย ของนำโชค เกี่ยวกับวัยรุ่น สอนทำอาหาร

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การดูภาพยนตร์	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเคยดูหนังเกี่ยวกับชามูไร ชอบ ทำให้รู้ว่าเมื่อก่อนญี่ปุ่นมีชามูไร
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าวัฒนธรรมแทรกในหนัง
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าเคยเห็นซูไมในหนังคน 2 คนผลักดันให้ออกไปจากเส้น
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าดูจากหนังคนญี่ปุ่นนิสัยอ่อนน้อม ใค้งยกย่องผู้ใหญ่
การเล่นเกม	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเกมรวมทีมกันสู้ ทำให้รู้จักเพื่อน มีน้ำใจ
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าเมื่อก่อนเล่นเกมบอลเพลย์ทู วันละ 2-3 ชั่วโมงการรับนักเรียนแลกเปลี่ยนชาวญี่ปุ่น
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าคนญี่ปุ่นถ้าใส่ชุดนอนจะไม่ออกจากบ้าน การมีญาติไปเรียนที่ญี่ปุ่น
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าคนญี่ปุ่นเห็นแก่ตัวได้ยินจากพี่ที่ไปเรียนบอก
การมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเรียนตั้งแต่ ม.3 ได้เที่ยวญี่ปุ่น 1 เดือน บ้านน้ำไปมา 2 ครั้งมีน้ำแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น เคยไปโตเกียวทาวเวอร์ โอซากา ดิสนีย์แลนด์ น้ำให้ทานบะหมี่เสียดัง น้องไม่กล้าทำไม่เคยชิน ที่บ้านน้ำมีแม่สามีชอบทำอาหารญี่ปุ่น เต้าหู้เป็นก้อนใส่ซิง โซยุ เอาปลาแห้งโรยหน้า
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าเคยเล่นกีฬาของญี่ปุ่นเคนโด เคยไปแข่งที่ญี่ปุ่น 2 ครั้งรอบแรก 15 วันรอบสอง 7 วันมีอาจารย์ชาวญี่ปุ่นเคยสอน

การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ (ระหว่างเรียน)

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การดูรายการทีวี	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าดูรายการทีวีสารคดีท่องเที่ยว Say Hi ทำให้รู้จักเทศกาลชาบูระ
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าดูรายการทีวีทางเคเบิลเรื่องซาเซียวทำให้ได้รู้เล็กๆ
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่ารู้เรื่องญี่ปุ่นจากการดูข่าวต่างประเทศในทีวี
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าดูรายการ Asian Look การทำอาหาร
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าดูรายการแซดโซนช่อง 7 ตอนเที่ยงคืนวันเสาร์
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าดูรายการทีวีแชมป์เปียน เขาเก่งดัดแปลงอะไรๆ หลายอย่าง
	-นักเรียนคนที่ 7 ตอบว่าอยากกินราเม็ง ดูดังเห็นในรายการทีวีแชมป์เปียน
	-นักเรียนคนที่ 8 ตอบว่าดูจากทีวีจึงรู้ว่าซารักษามะเร็งได้ป้องกันโรคต่างๆ ได้เยอะ ที่คนญี่ปุ่นอายุน้อย แข็งแรง ไม่อ้วนเพราะเขาชอบดื่มซาเซียว ดื่มพร้อมข้าวหลังทานอาหารแล้วแต่ต้องเป็นโบซาเอามาซงใส่น้ำ ถ้าผสมนมไม่ค่อยดดเท่าไร
	-นักเรียนคนที่ 9 ตอบว่าดูทางทีวีอาหารญี่ปุ่นสะอาด คนญี่ปุ่นทานข้าวพร้อมหน้า
	-นักเรียนคนที่ 10 ตอบว่าดูทีวีรายการ wake club ช่อง 5 เรื่องแฟชั่นเอเชีย

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การดูการ์ตูน	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าตอนนี้ดูแฮมทาโร่เสาร์อาทิตย์พักผ่อนสมอง
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าชอบดูการ์ตูนอินุยะนะ
การอ่านหนังสือและหนังสือพิมพ์	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าความรู้เรื่องญี่ปุ่นรู้จากหนังสือเพราะชอบอ่านหนังสือ
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าชอบอ่านข่าวแผ่นดินไหว น้ำท่วมจากหนังสือ
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าซื้อหนังสือ 1 เล่มมาอ่านเกี่ยวกับความรู้ญี่ปุ่น
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าเคยอ่านหนังสือในห้องเรียนไม่มีแอร์มีฮีตเตอร์
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจะอ่านทุกครั้งเรื่องเทคโนโลยีตัดแปลงรถเครื่องเป็นรถยนต์นั่งแล้วรู้สึกว่ามันนั่งในรถยนต์ลมไม่พัด
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าเคยอ่านในหนังสือของสมคิด ราวากุล บอกว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นพัฒนา
	-นักเรียนคนที่ 7 ตอบว่าถ้าเป็นภาษาอาจารย์จะสอนให้ วัฒนธรรมจะได้จากหนังสืออ่านในห้องสมุด
	-นักเรียนคนที่ 8 ตอบว่าอ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับญี่ปุ่นบ้างนิดๆ หน่อยๆ
	-นักเรียนคนที่ 9 ตอบว่าส่วนใหญ่อ่านผ่านทางหนังสือโดยเช่ามาอ่าน ตัวเองแล้วชอบอ่านหนังสือมากกว่า
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเวลาว่างอ่านการ์ตูน

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การอ่านหนังสือการ์ตูน	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าเวลาว่างอ่านหนังสือการ์ตูนวันพีท นารูโตะ ชื่อดูแล้วชอบอ่านแล้วจินตนาการว่าอยู่ในนั้น
การอ่านหนังสือการ์ตูน	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าอ่านการ์ตูนแปล ชอบโดราเอมอน
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าอ่านการ์ตูนชุดชอบมากอยากเปิดร้านหนังสือการ์ตูน การอ่านนิยายสาร
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าอ่าน J-Spy เคยซื้อ 10-15 เล่มตอนม.4
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าซื้อหนังสือ cheese ทุกเดือนดูแฟน
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าอ่าน I-Like ซื้อทุกครั้งที่ออกรายเดือนข้างในเป็นกลอน เล่าประสบการณ์ การ์ตูน แฟน เลื่อนผ้า การแต่งตัว
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่ารู้ว่าการแต่งตัวเลียนแบบการ์ตูนเรียกว่าคอสเพลย์อ่านจาก I-Like อ่าน cheese เล่ม 60 บาทมีไว้เยอะ
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเวลาว่างเล่นคอมพิวเตอร์ dekdee.com ชอบดูการ์ตูนมี clip ต้องโหลดดูเองมีส่วนช่วยในชั้นเรียน
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าคนญี่ปุ่นสะอาดพิถีพิถันการทำอาหาร ทานปลา ผักเป็นส่วนมาก คนญี่ปุ่นผู้หญิงอายุยืน อาหารญี่ปุ่นมีประโยชน์ต่อร่างกาย
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าเข้าเว็บดูเพลง ดารา ping book
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าเปิดเว็บดูมหาลัย

สื่อ	ลักษณะการเรียนรู้
การใช้คอมพิวเตอร์สืบค้นข้อมูล	โตเกียวอยู่อันดับ 50 กว่าของโลก
	-นักเรียนคนที่ 5 ตอบว่าศึกษาข้อมูลจาก internet
	-นักเรียนคนที่ 6 ตอบว่าเข้าไปค้นคว้าทาง internet
	-นักเรียนคนที่ 7 ตอบว่าเข้าเว็บดูการสอบวัดระดับ ดูวีวเป็นธรรมชาติดีนั้ไม่
	-นักเรียนคนที่ 8 ตอบว่าหาความรู้ด้วยการเปิดเน็ต
	-นักเรียนคนที่ 9 ตอบว่าเข้าเว็บ japan kiku ดูศัพท์ ข้อสอบ ข้อมูลญี่ปุ่น
การมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น	-นักเรียนคนที่ 10 ตอบว่าหาข้อมูล google ดูเคนโดโดยเฉพาะ
	-นักเรียนคนที่ 1 ตอบว่าเคยไปรับประทานอาหาร
	-นักเรียนคนที่ 2 ตอบว่าเคยได้รู้จักกับคนญี่ปุ่น เพราะเป็นลูกค้าที่ร้านของแม่ เขาพาไปทานอาหารญี่ปุ่น
	-นักเรียนคนที่ 3 ตอบว่าปิดซัมเมอร์นี้จะไปเรียนคอร์สซัมเมอร์ที่ญี่ปุ่น
	-นักเรียนคนที่ 4 ตอบว่าเวลาคนญี่ปุ่นมาที่ร้าน ได้ใช้ภาษาญี่ปุ่นคุยกับชาวญี่ปุ่นจริงๆ ได้ความรู้ภาษาญี่ปุ่น เขารู้สึกดีที่เราพูดภาษาญี่ปุ่นได้เพราะเป็นกันเอง

ภาคผนวก 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

แบบสอบถามเกี่ยวกับการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

คำอธิบายแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่นของผู้สอนแผน
ภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายภาคใต้

ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ส่วนที่สอง	คำถามเกี่ยวกับความเห็นทั่วไปในการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น
ส่วนที่สาม	คำถามเกี่ยวกับวิธีการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

คำตอบของท่านจะไม่นำไปเปิดเผยในที่ใดๆ เป็นรายบุคคล จะแสดงผลเป็นภาพรวมเพื่อประโยชน์
ในการศึกษาดังนั้นกรุณาตอบคำถามทุกข้อเพื่อให้การวิเคราะห์ผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และขอบคุณใน
ความร่วมมือของท่าน

นางสาวนิศากร ทองนอก
แผนกวิชาภาษาญี่ปุ่น
ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ส่วนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

1. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ใน () และเติมข้อความลงใน.....ให้ครบถ้วน

2. คำถามข้อ 9 และ 10 สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. เพศ () ชาย () หญิง

2. อายุ ปี

3. เริ่มเปิดสอนภาษาญี่ปุ่นภาคการศึกษาที่.....ปีพ.ศ.....

เหตุผลที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่น.....

4. ปัจจุบันสังกัดกลุ่มสาระ..... โรงเรียน.....

สอนวิชาภาษาญี่ปุ่น () แผน.....คาบ/สัปดาห์ () เลือก.....คาบ/สัปดาห์

() ชมรมคาบ/สัปดาห์

สอนวิชาอื่นๆ โปรดระบุ คาบ/สัปดาห์

ภาระงานอื่นๆ.....

5. เริ่มเรียนภาษาญี่ปุ่นเมื่อปีพ.ศ. 25..... ชื่อสถาบัน.....

() วิชาเอก () วิชาโท () วิชาเลือก () อบรมหลักสูตร.....

6. ปัจจุบันเรียนภาษาญี่ปุ่น ชั่วโมง/สัปดาห์

() เรียนรู้ด้วยตนเอง () สถาบัน/หน่วยงาน () อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ประสบการณ์การเดินทางไปญี่ปุ่น

() มี.....ครั้ง วัตถุประสงค์เพื่อ.....ทุน.....

() ไม่มี

8. อาจารย์ผู้สอนภาษาญี่ปุ่นในปัจจุบัน

() อาจารย์ชาวไทย คน () ชาย คน () หญิง คน

() อาจารย์ชาวญี่ปุ่น คน () ชาย คน () หญิง คน

9. ตำราที่ใช้สอน

() อากิโกะ โตะ โทโมดาจิ () มินนะ โนะ นินงโกะ

() นินงโกะโซโฮะ () นินงโกะโยโรชิกุ

() นินงโกะ อะ อิ อู เอะ โอะ () อื่นๆ โปรดระบุ.....

10. อุปสรรคในการสอนภาษาญี่ปุ่น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() บุคลากรชาวไทย

ย.....

() บุคลากรชาวญี่ปุ่น

น.....

() สื่อ/อุปกรณ์การเรียนการสอน

น.....

() การสนับสนุน

น.....

() นักเรียน.....

() อื่นๆ โปรด

ระบุ.....

ส่วนที่ 2 ความเห็นทั่วไปในการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

คำชี้แจง

1. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ใน () เพียง 1 คำตอบ

1. ท่านถนัดสอนหัวข้อใดมากที่สุด

() การฟัง () การพูด () การอ่าน () การเขียน

() ไวยากรณ์ () คำศัพท์ () ตัวอักษรจีน () วัฒนธรรม

2. หัวข้อใด สำคัญที่สุด ในการสอนภาษาญี่ปุ่น

() การฟัง () การพูด () การอ่าน () การเขียน

() ไวยากรณ์ () คำศัพท์ () ตัวอักษรจีน () วัฒนธรรม

3. หัวข้อใด ยากที่สุด ในการสอนภาษาญี่ปุ่น

() การฟัง () การพูด () การอ่าน () การเขียน

() ไวยากรณ์ () คำศัพท์ () ตัวอักษรจีน () วัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับวิธีการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

คำชี้แจง 1. กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ใน () เพียง 1 คำตอบ กรณีที่ท่านเลือกข้อที่ระบุว่า () อื่นๆ โปรดระบุ..... กรุณาเขียนคำตอบลงในช่องว่างหลังคำว่า “อื่นๆ โปรดระบุ” ด้วย

2. คำถามข้อ 5-7 สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

1. ท่านมักสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่นในโอกาสใดมากที่สุด

- () ควบคู่การสอนภาษาในชั้นเรียน () ชั่วโมงชมรม/กิจกรรม () ทักษะศึกษา
() ค่ายภาษา () อื่นๆ โปรดระบุ

2. ท่านสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

- () ทุกคาบที่มีการสอนภาษาญี่ปุ่น () 1-3 ครั้งต่อสัปดาห์ () 1 ครั้งต่อภาคการศึกษา

3. ท่านเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นจากสื่อใดมากที่สุด

- () หนังสือ () นิตยสาร () โทรทัศน์
() ภาพยนตร์ () อินเทอร์เน็ต () อื่นๆ โปรดระบุ

4. ท่านมีความรู้ด้านวัฒนธรรมญี่ปุ่นระดับใด

- () ดีมาก () ดี () พอใช้ () ไม่มี

5. ท่านสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่นในลักษณะใด

- () บรรยายในชั้นเรียน (ภาษาไทย) () บรรยายในชั้นเรียน (ภาษาญี่ปุ่น)
() จัดป้ายแสดงความรู้ () ออกเสียงตามสาย/รายการวิทยุโรงเรียน
() กิจกรรมนอกชั้นเรียน () อื่นๆ โปรดระบุ

6. สื่อประกอบการสอนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

- () บัตรรูปภาพ () วิดีโอ/ซีดี/ดีวีดี () ตลับเทป
() วัสดุจริง () อื่นๆ โปรดระบุ

7. แหล่งที่มาของสื่อประกอบการสอน

- () จัดหาด้วยตนเอง () จัดทำโดยนักเรียน
() ได้รับบริจาคจากหน่วยงานภายนอก () อื่นๆ โปรดระบุ

ประวัติผู้วิจัย

โครงการ การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของ
ประเทศไทย: กรณีศึกษาการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้

The Transfer of Japanese Culture and its Implications on Social and Cultural Changes in Thailand:

A Case Study of Instruction of the Japanese

Language in Southern High Schools

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล

นางสาวนิศากร ทองนอก

คุณวุฒิ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาญี่ปุ่นศึกษา)

ตำแหน่งทางวิชาการ

อาจารย์ ระดับ 7

หน่วยงาน

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ที่อยู่

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

โทรศัพท์

073-313930-50 ต่อ 73052

โทรสาร

073-312232

E-mail

nisakorn@bunga.pn.psu.ac.th